

T.C.
YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANA BİLİM DALI

YATIRIM BANKACILIĞI ve TÜRKİYE’DEKİ GELİŞİMİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Bekir AKSU

VAN-2016

T.C.
YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI

YATIRIM BANKACILIĞI ve TÜRKİYE'DEKİ GELİŞİMİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Bekir AKSU

Danışman

Doç.Dr. Şükrü MOLLAVELİOĞLU

VAN-2016

KABUL VE ONAY SAYFASI

İKTİSAT Anabilim Dalı'nda DOÇ.DR. ŞÜKRÜ MOLLAVELİOĞLU danışmanlığında, BEKİR AKSU tarafından sunulan “YATIRIM BANKACILIĞI ve TÜRKİYEDE’Kİ GELİŞİMİ isimli bu çalışma Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği’nin ilgili hükümleri gereğince 17/06/2016 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile başarılı bulunmuş ve Yüksek tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan:

İmza:

.....

Üye:

İmza:

.....

Üye:

İmza:

.....

Üye:

İmza:

.....

Üye:

İmza:

.....

Sosyal Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun / / tarih ve sayılı kararı ile onaylanmıştır.

İmza

.....

Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	iv
ÖNSÖZ.....	vii
KISALTMALAR;	viii
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	2
BANKACILIK SEKTÖRÜNÜN TARİHİ GELİŞİMİ, AMACI, GÖREVLERİ, ÇEŞİTLERİ	2
1.1. BANKACILIĞIN TARİHİ GELİŞİMİ.....	2
1.1.1. TARİHİN ESKİ DÖNEMLERİNDE BANKACILIK	3
1.1.2. ORTA ÇAĞDA BANKACILIK İŞLEMLERİ	4
1.1.3. YENİÇAĞ 'DA BANKACILIK	5
1.2. BANKACILIĞIN AMACI	6
1.3. MODERN DÜNYADA BANKACILIĞIN GÖREVLERİ	6
1.3.1. MEVDUAT TOPLAMA GÖREVİ.....	7
1.3.2. KREDİ PAZARLAMA GÖREVİ.....	7
1.3.3. KAYNAKLARIN ETKİN DAĞILIMINI SAĞLAMA GÖREVİ.....	7
1.4. BANKA ÇEŞİTLERİ	8
1.4.1. MERKEZ BANKASI.....	8
1.4.2. TİCARET BANKASI	9
1.4.3. KALKINMA BANKASI	10
1.4.4. YATIRIM BANKALARI	11
İKİNCİ BÖLÜM	12
YATIRIM BANKACILIĞI.....	12
2.1. YATIRIM BANKALARININ FAALİYET ALANLARI.....	14
2.1.1. FON SAĞLAMAK	15
2.1.1.1 YÜKLENİMCİLİK (UNDERWRITING).....	15
2.1.1.2 KONSORSİYUM.....	18

2.1.2.	DANIŞMANLIK HİZMETLERİ.....	19
2.1.3.	DİĞER ÇEŞİTLİ DESTEKLEYİCİ HİZMETLER.....	20
2.1.4.	MENKUL KIYMETLERİN GENİŞ KİTLELERE DAĞILIMINI SAĞLAMAK.....	21
2.2.	YATIRIM BANKACILIĞINDA ÖRGÜTLENME BİÇİMİ	21
2.2.1.	ÖZEL ŞİRKET FİNANSMANI(CORPORATE FİNANCE).....	21
2.2.1.1.	BİRLEŞME VE ELE GEÇİRMELER(MERGES AND ACQUISITIONS)	22
2.2.1.2.	ARACILIK YÜKLENİM KONSORSİYUMU(SYNDICATION).22	
2.2.1.3.	KAMU FİNANSMAN BÖLÜMÜ	22
2.3.	KALKINMA BANKASI VE YATIRIM BANKALARI ARASINDAKİ FARKLAR.....	23
2.4.	TİCARET VE YATIRIM BANKALARI ARASINDAKİ FARKLAR ...	27
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM		29
DÜNYADA YATIRIM BANKACILIĞININ GELİŞİMİ VE AVRUPA YATIRIM BANKASI		29
3.1.	DÜNYADA YATIRIM BANKACILIĞININ GELİŞİMİ	29
3.2.	AVRUPA YATIRIM BANKASI	30
3.2.1.	AVRUPA YATIRIM BANKASININ GÖREVLERİ.....	32
3.2.2.	BANKANIN ÇALIŞMA İLKELERİ.....	33
3.2.3.	BANKANIN İDARİ ORGANLARI	33
3.2.3.1.	GUVERNÖRLER KURULU	34
3.2.3.2.	YÖNETİM KURULU	34
3.2.3.3.	YÖNETİM KOMİTESİ.....	35
3.2.3.4.	DENETİM KOMİTESİ	35
3.2.4.	BANKANIN YAPISI.....	35
3.2.5.	BANKANIN MALİ YAPISI.....	36
3.2.6.	TÜRKİYE- AVRUPA YATIRIM BANKASI İLİŞKİLERİ	37

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	40
TÜRKİYEDE YATIRIM BANKACILIĞI	40
4.1. TÜRKİYEDE YATIRIM BANKACILIĞININ GELİŞİMİ.....	40
4.2. TÜRKİYE’DE YATIRIM BANKACILIĞININ KURULUŞ NEDENLERİ	42
4.3. YATIRIM BANKALARININ TÜRK BANKACILIK SİSTEMİ İÇİNDEKİ YERİ	43
4.4. TÜRKİYE’DE YATIRIM BANKACILIĞININ MEVCUT HUKUKİ VE GENEL SORUNLARI	45
4.5. YATIRIM BANKACILIĞI ALANINDA BEKLENEN GELİŞMELER	48
SONUÇ.....	55
KAYNAKLAR	57
ÖZET.....	60
TABLO LİSTESİ	62
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	63

ÖNSÖZ

Bu tez çalışmasında, her türlü ilgi ve yardımlarını esirgemeyen danışmanım Sayın Doç. Dr. M. Şükrü Mollavelioğlu'na teşekkür ederim. Ayrıca bu çalışmamın sonuçlanmasında ki önemli desteklerinden dolayı Sayın Yrd. Doç.Dr. Ertuğrul Çavdar ve Doç.Dr. Zafer Kanberoğluna teşekkürlerimi sunarım.

17/06/2016

Bekir AKSU

KISALTMALAR;

AYP	: Avrupa Yatırım Bankası
AET	: Avrupa Ekonomik Topluluğu
KİT	: Kamu İktisadi Teşebbüsü
İMKB	: İstanbul Menkul Kıymetleri Borsası
BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu

GİRİŞ

II. Dünya Savaşı'nın bitimiyle birlikte, az gelişmiş ülkelerin kalkınması ile ilgili olmak üzere Dünya Bankası'nın öncülüğünde bu ülkelerde belirli bir modelde kalkınma bankaları kurulmuştur. Bu bankalar orta ve uzun vadeli, düşük faizli ve kur garantili döviz kredileri vererek kalkınmayı desteklemişlerdir.

1950'den sonraki 40 yıllık dönemde, kalkınma bankaları belirli bir hizmeti gerçekleştirmiş ve tarihi misyonunu tamamlamıştır. Bu alandaki yeni gelişmeler yatırım bankacılığı ile kendini göstermektedir. Menkul kıymet piyasalarının gelişmiş olduğu ülkelerde firmalar finansman ihtiyaçlarının büyük bir bölümünü menkul kıymet ihracı yoluyla karşılarlarken tasarruf sahipleri de birikimlerini büyük ölçüde bu piyasada değerlendirmektedirler. Tasarrufların firmaya ulaşmasında önemli bir aracı kurum niteliği taşıyan ve sermaye piyasalarının gelişimi ile sürekliliğinde ki yeri büyük olan yatırım bankalarının gelişmiş ülkelerdeki faaliyetleri inkar edilemeyecek kadar önemli derecededir.

Yatırım bankaları, yalnızca yatırımlara kredi veren bir banka türü değildir. Bugün yatırım bankacılığının çalışma alanı olabildiğince genişlemektedir. Bu çalışmamın amacı yatırım bankalarının faaliyet alanlarını ve bu bankacılığın Dünya'da ve Türkiye'deki uygulanışını ve Türkiye'de bu bankacılık türünün mevzuattan dolayı karşılaştığı sorunları incelemektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

BANKACILIK SEKTÖRÜNÜN TARİHİ GELİŞİMİ, AMACI, GÖREVLERİ, ÇEŞİTLERİ

1.1. BANKACILIĞIN TARİHİ GELİŞİMİ

Bankalar, bankacılık tarihinin geçmişinden günümüze kadar çok değişik amaçlarla kurulup gelişmişlerdir. Geçmişteki anlamı ile bugünkü faaliyet anlamları arasında kısmen de olsa bir benzerlik görülmektedir. Amaçlarına göre kurulan ve faaliyette bulunan bankalar, ekonomik hizmet kurumlarıdır. Bankalar, müşterilerinden fon toplayan ve isteyen müşterilerine de ödünç fonlar pazarlayan ekonomik aracı kurum niteliğinde faaliyetlerini sürdürmektedirler. Bankacılık, tarihte ilk bankerler olan İtalyan Lombard'lı Yahudilerin pazaryerlerinde bir masa (Banco) üzerinde işlemler gerçekleştirmelerinden Sonra ortaya çıkmıştır (Öçal ve diğerleri, 1997, s. 19). Bankalar, bugün Finans ve Sermaye piyasasında kredi yoluyla hizmet sunan ekonomik kurumlarıdır.

Bankaların uzun bir tarihi geçmişi vardır. Günümüzde, mali işlemlerdeki çeşitlilik, uluslararası alanda Sürekli değişim ve uyum halinde hizmet verirler. Genel olarak değişim, değişen ekonomiye uyum için gerekli olmuştur. Çoğu kez önemli değişimler ve gelişmeler üzerine koşullar yeniden düzenlenmiştir. Düzenlemeler, hizmetlerin etkinliğini ve müşterilerin işlem hacmini artırmak için kullanılır.

Bankacılık için çeşitli tanımlar yapılmıştır. Tanımlar bankanın amacına göre yapılabilmektedir. Buna göre bankalar; ödemelerin sağlanmasında, hizmet ürünlerinin pazarlanmasında normalde diğer tiplerden ayrılan birer finansal aracıdır. Bankalar, mevduat ürünlerini para gibi talep eden veya bazı mevduat ürünlerine (para) provizyon verdikten Sonra ödeme yapan kuruluşlardır (Heffernan, 2005, s. 17). Bankalar ekonomik bir kurum olduğundan, bankacılık faaliyetleri kanuni bir

yetki ile yetkilendirilmedikçe durumları tartışmalı olabilir. Banka tanımının yapılabilmesi için yukarıdaki tanımlamada bankalar; kendilerine tanınan kanuni yetki ile Sermaye şirketi halinde faaliyet gösterirler. Bu yetki ülkemizde, “Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumuna” aittir. Bu durumda banka ve bankacılık faaliyet ve amacı belli olan, kendilerine tanınan kanuni yetki ile mevduat kabul eden, borç para almak isteyen provizyon veren, kredi açmak suretiyle kaydi para oluşturan ekonomik hizmet kuruluşlarıdır. Bankalar, kredi ve mevduat ticareti yapan, ellerinde atıl parası olanlarla ve atıl paraları almak isteyenler arasında aracılık görevini üstlenen kurumlardır (Alkin, 1992, s. 215). Diğer bir tanımlamaya göre, mevduat kabul etmek ve kredi açmak suretiyle kaydi para yaratarak para arzını artıran kurumlardır (Hiç, 1992, s. 39).

Bankacılık tarihinin uzun soluklu sürekliliği, belki de bankaların finansal kurumlar olarak ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bazıları eskiden beri faaliyet gösteren bankalar, yeni gelişen süreçte kendilerini yenilemişlerdir. Böylelikle, bankacılık sektörü genel ekonomik hayatta yerini alabilmiştir.

Bankacılığın tarihini çok gerilere götürmek mümkündür. Modern bankacılığın 14. ve 15. yüzyılda İtalyan Şehirlerinde ortaya çıktığı kabul edilmektedir. 17. ve 18. yüzyıllarda ticari senetlerin gelişmesi modern bankacılıkta yeni gelişmelere neden olmuştur. Özellikle 18. yüzyılda banknotun gelişmesi ile 19. yüzyıl boyunca bankacılık yayılmış (Hiç, 1992, s. 41). ve büyük bir hizmet alanında ekonomik faaliyette bulunmuştur.

1.1.1. TARİHİN ESKİ DÖNEMLERİNDE BANKACILIK

Eski devirlerde, tüccar Senetleri ve mal vesika veya belgeleri karşılığında ikrazda bulunmak şeklindeki basit banka faaliyetlerine rastlamak mümkündür. Eski devirlerde yapılan bankacılık faaliyetleri ticaret kadar eski dönemlere dayanmaktadır. Sümerlerde, Babil medeniyetinde ve Mısırdaki bankacılık ticaretin vazgeçilmez bir parçasıdır. Bankacılık faaliyetleri eski dönemlerde dini görevlerin yapıldığı

tapınakların içinde ve rahiplerin çevresinde ortaya çıkmış ve gelişmiştir (Tarlan, 1986, s. 7).

1.1.2. ORTA ÇAĞDA BANKACILIK İŞLEMLERİ

Roma İmparatorluğunun çökmesinden sonra kredi işlemleri dar bir sahada kalmıştır. Onuncu asıra kadar doğuda- batıda kayıp olmuştur. Cermen ve Arap istilacıları da bu dönemi hazırlamıştır. Özellikle İtalya’da Venedik, Cenova, Piza ve Floransa şehirlerinde önemli ticari faaliyetin geliştiği görülmüştür (Barda, 1967, s. 145-146). Hristiyan dini kredi sistemlerini kabahatli bulmuştur. İslam dini ise faize karşı duruşundan dolayı bankacılık ilişkilerinde geriye düşmüştür. 15. yüzyılda İtalya’da tüccarlar çeşitli dallarda faaliyetler göstermişlerdir. Faaliyet gösterdiği alanlarda ki ürünler yün, kumaş, baharat, gümüş gibi mallardır (Smith, 2003, s. 9). Lombardlar olarak anılanlar aslen Lombordiya ve Premont’lardan gelen İtalyanlardır. 12. asırdan itibaren Fransa, İngiltere ve Almanya’ya göç edenler, burada bankacılık ticareti yapmaya başlamışlardır (Martin, 2004, s. 116–117). Museviler yabancılarla olan iktisadi ilişkilerinde ve kredi işlemlerinde Hristiyanların dini baskılarından uzak kalmışlardır. Yahudilerin birbirlerine faizle borç alıp vermede, Hristiyanların aksine paranın para oluşturacağı düşüncesini kabul etmişlerdir. Museviler Hristiyanlardan farklı düşüncelerden dolayı, Fransa ve İngiltere’de bankacılık faaliyetlerini kontrol etmişlerdir.

Ortaçağda bankacılık rolleri içinde manastır ve kilise erkânının (şövalyeler) rolleri olmuştur. Bu dönemde manastırlar önemli görevler üstlenmiştir. Kilise erkânı da geniş topraklara ve mali kaynaklara sahiptiler. Bilhassa haçlılar döneminde manastırın rolü çoğalmış, o dönemde derebeylerinin para ihtiyaçlarını da karşılamışlardır. Bunlar Fransa, İtalya, Almanya, İngiltere ve Macaristan’da kilise öncülüğünde çeşitli şubelerde mevduat toplamışlardır. Lombardların ve Yahudilerin, “Temple” adı verilen oluşuma düşman olmalarının bir takım olumsuzluklara yol açmasından dolayı On dördüncü asrın ilk dönemlerinde de faaliyetlerine son verilmiştir (Smith, 2003, s. 8–10).

Ortaçağda banka işlemleri çeşitlilik göstermektedir.

Bunlar; (Barda, 1967, s. 148-149)

- Mevduat muameleleri (bankerleri sarraflardan ayıran yöntemdir)
 - Mevduata konu olan şeyin mülkiyeti, “mudi”ye aittir. (kiliselere, templiler denilen şövalyelere yapılan mevduatlar)
 - Mevduata konu olan şeyin mülkiyeti, kendisine mevduat yapılarına intikal etmesi (tam mevduat sayılmaz)
 - Bankalar mudilerin ve müşterilerinin ödemeye yönelik emirleri (Virman, tediye ve takas işlemleri çok revaçta olması)
- İkraz muameleleri yönünden bankacılık ortaçağlarda kısmen gerilemiştir. Bunun nedeni, faizin yasaklanması Avrupa’daki kilise düşüncesinin kendi işlemlerini desteklemeyişidir (Söz gelişi, Yahudiler ve Lombardlar rehin üzerine hisse senedi yapmaktadırlar).
- Ortaçağlarda bilhassa eskiye göre, bankacılık işlemleri, sarraflık ve para nakil işlemleriydi.

1.1.3. YENİÇAĞ ’DA BANKACILIK

1453’den sonra Avrupa’daki en büyük yenileşme Rönesans ve reform hareketleridir. Bu dönemde Avrupa ekonomik hayatı tamamen değişmeye başlamış, faiz yasağı kalkmış, doğal olarak da bankacılık büyük bir gelişme göstermiştir. Diğer yünden, Amerika’nın keşfi ile kıymetli madenlerin Avrupa’ya akması (merkantilist dönem) altın ve gümüşün dışarıya çıkışını engelledi. Ticari işlemler genişleyince bankaların rolleri de artmış oldu. Para kullanımında, ödemelerinde kolaylıklar getirilerek bankacılık da yayılmaya başlamıştır(Barda, 1967, s. 149). Bu dönemler yavaş yavaş modern bankacılığa geçiş dönemidir. 15. - 17. yüzyılda İtalya, Fransa,

Hollanda, Almanya ve İngiltere’de büyük mali kurumlar oluşmuş, bunların denetimi özel kurumlardan alınarak devlet tarafından kontrolü başlamıştır.

1.2. BANKACILIĞIN AMACI

Bankalar kendilerine tanınan kanuni yükümlülük ve sınırları belli bir amaca göre faaliyette bulunurlar. Banka yönetiminin amacı, yükümlülükleri içinde karı maksimize etmektir. Böylece banka, yatırılanlar ile borçlular arasında hareket eder. Bankalar brokerler gibi diğer finans kuruluşları arasında (alıcı ve satıcı gibi) aracıdır. Ancak, mevduatın dışında banka kredilerinin verilmesi ile banka dışındaki diğer finansal kuruluşlara da hizmet eder (Heffernan, 2005, s. 1-2).

Finansal sistemin lokomotifi sayılabilen bankalar, gerçek kişilerden ve tacirlerden topladıkları fonları (mevduatı) üzerlerine karlarını ekleyerek ihtiyacı olanlara kredi biçiminde ödünç veren tacir sıfatında ki kuruluşlardır. Bankalar finans piyasasında güven unsurunu oluşmasına da katkı sağlamaktadır, bu güven Merkez Bankası şemsiyesi altında sağlanarak, borç ve alacakların dolaşımı ve takası ile sistemin sağlıklı işleyişi garanti edilir. Bankalar elindeki fazla fonları ödünç verenin fonunu ödünç alan tarafından ödenmeme riskini üstlenmesidir. Bankalar ellerindeki teknik imkanlarla borçlunun ödeme gücüne ilişkin bilgileri ve riskleri daha iyi analiz edebilecek durumdadır. Bankaların kendine has diğer bir özelliği de para oluşturmalarıdır. Elleriinde ki atıl mevduatı kredi olarak piyasaya vermesiyle piyasa mevduat dolaşımı ortaya çıkmakta ve bankalara topladıklarından daha fazla fon dağıtma olanağını vermektedir. Ödeme araçlarının yönetimi ve para yaratımı bankalar arasında sağlam bir güven ilişkisini gerektirir. (Aksoy, 1998, s. 13).

1.3. MODERN DÜNYADA BANKACILIĞIN GÖREVLERİ

Tasarrufları mevduat olarak toplama ve kredi olarak ekonomiye geri döndürme, kaynakların dağılımını sağlama gibi görevleri bulunan bankacılık sistemi ekonominin temelini teşkil etmektedir.

1.3.1. MEVDUAT TOPLAMA GÖREVİ

Para ekonomisinin hâkim olduğu liberal sistemlerde, Keynezyen görüşe göre de en önemli işlevlerden birisi, paranın tasarruf aracı olarak kullanılmasıdır. Çünkü tasarruf işlemini toplumun her bireyi ve kesimi rahatlıkla gerçekleştirebilmesidir. Modern bankacılık faaliyetlerinde mevduatın kabulü kredi işlemlerine dayanan bankacılık faaliyetlerinin başında gelir. Mevduat bireylerin ve fertlerin yatırım şekillerine göre resmi kuruluş mevduatı, ticari kuruluş mevduatı, bankalar arası mevduat olarak ayrılrsa da temelde vadeli ve vadesiz tasarruf mevduatı olarak kabul edilmektedir (Barda, 1967, s. 165).

1.3.2. KREDİ PAZARLAMA GÖREVİ

Kredi pazarlama görevinin diğer bir anlatımla var olan fonların aracılıkla beraber fon ihtiyacı olanlara verilmesidir. Ekonomik sistem içinde var olan fonların atıl kalmayarak, yatırım ihtiyacı içinde olanlara aktarılması sistemin sağlıklı çalışması açısından en önemli unsurdur. Kredi pazarlanması, ekonomik sistem içinde dolaylı ve dolaysız olarak gerçekleşmektedir. Dolaysız yöntem, ellerinde var olan kâğıtları piyasada fon talep edenlere satarak oluşmaktadır. Dolaylı yöntemde ise, fona ihtiyacı olanlar, finansal aracılar sayesinde istedikleri fona ulaşmaktadırlar. Bu yöntemde elinde fon olan tasarrufçu fonu aracıya aktarırken, kredi kullanmak isteyen aracıya başvurmaktadır. İşlem alıcı ve satıcının yüz yüze gelmeden aracı sayesinde güvenli bir şekilde gerçekleşmektedir (Mishkin, 1992, s. 39).

1.3.3. KAYNAKLARIN ETKİN DAĞILIMINI SAĞLAMA GÖREVİ

Bankaların topladıkları mevduat ve diğer kaynakları kendi araçları içinde ekonominin o anki isteklerine göre değiştirmesine ilaveten, var olan atıl fonlarında ekonomini ihtiyaçlarına göre dağıtılması önemlidir. Çünkü var olan fonların atıl kalması ihtiyacı olan birimlerin canlanamamasına neden olmaktadır. Eğer atıl fonları kredi yöntemi ile ekonomiye enjekte ederken seçici davranılmaması kaynakların

verimli dağıtımını da engelleyebilir. Özellikle hükümet politikalarının etkin sonuç vermesinde bankalar bu rolleriyle etkili konuma gelebilmektedirler. Fonun dağıtımı ile aracı görülse de, aslen ekonomik birimlerin üzerinde gelir ve servet dağılımıyla etkili konumdadırlar (Akgüç, 1987, s. 5).

1.4. BANKA ÇEŞİTLERİ

Piyasa ortamında borç para vermek isteyenlerle borç para almak isteyenlerin bir araya gelmesini sağlayan maddi unsurlardır bankalar. Bankaların gerçekleştirdiği kredi ticareti karlılık, güven ve likidite esaslarına dayanmaktadır. Belirtilen üç esas bir araya geldiği zaman ortaya çelişki çıkmaktadır. Eğer likidite ve güvene önem verirsiniz karlılığınız azalacaktır. Diğer açıdan karlılık önemli konumda ise güven ve likiditede azalma başlayacaktır. Banka çeşitleri de bu üç ilkenin seçimi sonucu ortaya çıkmaktadır. Bankalar ulusal ve uluslararası sahipliği olduğu gibi devletin egemenliğinde veya özel bireylerin egemenliğinde oluşabilmektedir.

1.4.1. MERKEZ BANKASI

Merkez Bankalarının tarihsel oluşumlarının başlangıcı 19. yüzyılda madeni paraya ilaveten ortaya çıkan banknot sistemidir. Özellikle basılan banknotları tamamıyla altına karşılık olmasından dolayı güven gerekliliğini sağlayacak kurumlar oluşturulmuştur. İlk merkez bankaları özel bankalar için çalışan özel kuruluşlardır. Merkez bankalarının farklı ülkelerde farklı uygulamaları bulunmaktadır. Kimi ülkelerde tamamıyla devletin kontrolü altında iken kimi ülke guruplarında özerk bir yapıya sahiptir (Seyidoğlu, 2006, s. 610). Ancak Merkez Bankalarının temel amacı kendi bilançosunu kontrol altında tutarak para arzının gerçekleştirilen para politikalarıyla uyumlu hale getirmektedir. Merkez bankaları elinde tutan emisyon gücü sayesinde piyasada var olan likiditeyi yönlendirerek faiz politikalarından döviz kuruna kadar birçok değişkeni etkileyebilmektedir. Merkez bankası hem para arzının kendi basımı ile artırabildiği gibi gerçekleştirdiği özel piyasa işlemleri, disponibiliteler (Merkez Bankası zorunlu karşılık) oranları ve selektif kredi seçme

uygulamaları ile hem para arzını artırma hem de azaltma üzerine etkileri vardır (Dornbusch ve Fischer, 1998, s. 418–421).

1.4.2. TİCARET BANKASI

Gelişmiş ülkelerin ihtiyacı olduğu mali kaynakların sağlanması, fonların birikimi ve dağıtımını sağlayan temel mali kurumlar ticaret bankalarıdır. Ticari veya mevduat bankaları olarak da anılan bu kurumlar, mali hizmetleri sunarken gerçekleştirdikleri çeşitlilik ile tüketicilerin ticari ve sanayi kurumlarla iletişimi sağlamaktadırlar (Peter ve Marquis, 2005, s. 89–90). Finansal piyasa içindeki aktörlerden tasarruf sahibi olan birey ve şirketlerin, fiyat olarak sunduğu faiz karşılığında ticari bankalara mevduatlarını yatırırlar. Mevduat toplanmasına karşılık yatırımcı birey ve şirketlere yine faiz karşılığında kredi olarak piyasa enjekte ederler (Grinblatt ve Titman, 2002, s. 4).

Ticari bankaların mevduat toplama ve kredi verme fonksiyonlarına ilaveten en önemli fonksiyonu kaydi para oluşturabilme yetenekleridir. Kaydi para, maddi varlığı olmayan, fakat bunu oluşturan bankanın hesaplarına alacak ve borçlu olarak yazılması suretiyle ortaya çıkarılan bir ödeme aracıdır. Bunun uygulanmasını sağlayan araçlar çek, kredi kartı vb. enstrümanlardır. (Basoğlu ve diğerleri, 2001, s. 31).

Ticari bankalar; paranın kabul edilmesi ve ödenmesi için şubeler oluşturmaktadırlar. Kurulan şubelerde kabul edilen tasarruflara ve kredilere karşılık faiz gibi bir fiyat alıp vermektedirler. Yurtiçi ve yurtdışı para dolaşımında öncül konumdadırlar. Para kullanıma ilaveten değerli madenlerin ve eşyaların korunmasında önemli payları bulunmaktadır. Son dönemlerde gerçekleştirilen danışmanlık hizmetlerine ilaveten finansal enstrümantallere kolay ulaşımını da sağlayan ticari bankalardır (Trescott, 1965, s. 304-306). Ticari bankalar ekonomideki etkileri bakımından merkez bankalarından sonra gelmektedirler.

Ticari bankaların belli alanlarda farklı isimlerde faaliyet gösterdiği bilinmektedir. Özellikle sanayi ve ticari şirketleri meydana getirmek veya onlara kredi sağlamak amacıyla kurulmuş İş Bankalarıdır. İş Bankaları holding türü yapılanmalar olup iştiraki özelliklere sahiptirler. İş Bankacılığı hem ticari hem de yatırım bankacılığı özelliği gösterebilen karma bir yapıya sahiptir (Barda, 1967, s. 183-184).

Küçük esnafın ve sanatkârın, işyeri açabilmesi veya mesleğini devam ettirebilmesi için rehin edebileceği / ipoteğe verilecek menkul veya gayrimenkullerinin yetersizliğinden dolayı kamu ağırlıklı kurulan Halk Bankaları kredi vermektedir. Böylece faiz yüklerini hafifleterek hem sosyo-ekonomik politikaları desteklemiş hem de piyasada iş arzının oluşmasını sağlamaktadır (Kocaimamoğlu, 1983, s. 71-72).

Ziraat veya tarım bankası olarak kabul edilen kurumların kuruluşun temel gayesi, ülkenin tarımsal olarak dışa bağımlılığın azaltılması kadar çiftçisinin faiz yükü altında kalarak sosyo-ekonomik sorunların azalmasını sağlamaktadır. Kar oranındaki düşüklük ve kredilerin geri dönmesindeki riskin yüksek olmasından dolayı kamu ağırlıklı bankalar olarak faaliyet gösterilmektedir. Önceliği kredi kooperatifi şeklinde olan kurumların giderek artan talep ve ekonomideki ağırlıkları sonucunda bankasal faaliyet gösterilmeye başlanmıştır (Barda, 1967, s. 206-207).

1.4.3. KALKINMA BANKASI

Merkez bankası ve ticari bankaların aksine para oluşturmeyan kalkınma bankaları daha çok kredi veriminde etkilidirler. Kalkınma bankalarının oluşumunda devletsel aktörler etkili olduğu gibi bölgesel birleşimlerde etkilidirler. Kalkınma bankaları iç ve dış kaynaklar vasıtasıyla elde edilen fonların altyapı yatırımlarından konut yatırımlarına kadar orta ve uzun vadeli yatırımların finansmanını sağlamaktır. Asıl amaç kalkınmamış ülkelerin bu eksikliğini giderecek ucuz kredi teminini sağlamaktır. Dünya Bankasının ilk kuruluş amacı da savaş sonrası yıkılan ülkelerin

kalkınmalarını sağlayacak uzun vadeli ve ucuz kredi teminidir.(Zarakolu, 1993, s. 86).

1.4.4. YATIRIM BANKALARI

Yatırım bankaları, büyük hacimli işlemler yapan, başlıca iş alanlarını sanayi kuruluşlara uzun vadeli sabit sermaye temini sağlamaktadır. Yatırım bankaları aslen tacir banka gibi çalışsa da, büyük şirket evliliklerinde aracılık, mal ticareti, portföy yönetimine ilaveten yatırım danışmanlığı, finansal kiralama, proje finansmanı, kredi verme, idari danışmalık ve mali danışmalık yapma gibi hizmetleri bulunmaktadır. Yatırım bankalarının en büyük özelliği çok az sayıda şubesine rağmen dinamik bir yapısı olmasıdır. Bunun sayesinde hızlı hareket ederek yeni ürünleri piyasa rahatlıkla sunabilmektedir (Varol, 1994, s. 47).

Yatırım bankaları, para oluşturmeyan banka türlerinden biridir. Yapmış olduğu danışmanlık hizmetlerinde aracılık ettiği gibi çıkartılan menkul değerleri en yüksek değerden satmaya çalışır. Satışı garanti ettiği gibi aslen firmanın ortaya çıkabilecek fiyat dalgalanmalarına karşı koruması en önemli özelliğidir. Çok riskli kâğıtlar olmadıkça garanti verilmektedir. Yatırım bankalarının verdiği kredileri orta ve uzun vadeli olarak kabul edilmektedir. Banka tarafından verilen kredi işletmenin sabit sermaye yatırımları ve bakım-onarımlarının finansmanı içindir (Hubbard, 2002, s. 280-281).

İKİNCİ BÖLÜM

YATIRIM BANKACILIĞI

Yatırım bankacılığı ekonomik gelişmeye paralel olarak, işlevsel niteliği değişen kalkınma bankacılığının bir uzantısı olarak ortaya çıkmıştır. Bunun dışında kaynak, risk ve genel olarak sunulan hizmetler açısından önemli farklılıklar arz etmemektedir.

Yatırım bankacılığı kavramı özellikle 1945 yılından itibaren önem kazanmaya başlamıştır. Bunda gelişmiş ülkelerin iktisadi alandaki bağımsızlığını sağlamak için hızlı bir kalkınma gereksinimine olan ihtiyaç yatmaktadır. Bu doğrultuda kalkınma ya çalışan ülkelerin sermaye birikimi sorununu ile karşı karşıya kalmışlardır, bu sorunu ticari bankaların dışında farklı statüye sahip bankaların kurulması aşılması öngörülmüştür (Kalafat, 1991, s. 5).

Yatırım Bankacılığı kavramını Ticari Bankacılığın doğuşu ile anmaktayız. Çünkü ilk bankaların kuruluşundan itibaren uzun ve orta vadeli krediler bankacılık sistemi içerisinde yer almıştır. Orta ve uzun vadeli kredi verme Yatırım Bankalarının işlevlerinden birisi olduğuna göre ilk Ticari Bankaların varlığı ile birlikte Yatırım Bankalarının doğuşunu kabul etmekteyiz.

Yatırım bankaları işletmelere Orta ve Uzun vadeli krediler vermekle birlikte sermaye piyasasının geliştiği ülkelerde işletmelerin uzun vadeli kaynak ihtiyacının karşılanmasında önemli roller oynayan mali aracı kurumlardır. Bu faaliyetlerini sermaye piyasaları aracılığı ile tahvil ve hisse senedi satımı yoluyla giderirler. Buna karşın az gelişmiş ülkelerde sermaye piyasasının gelişmemiş olması, hükümetleri yeni arayışlar içerisine itmiştir. Bu arayışın sonucunda az gelişmiş ülkelerde de kalkınma bankacılığı olgusu şeklinde gelişmiştir.

Yatırım bankacıları özellikle hisse senedi ve tahvil gibi menkul değerler çıkarmak yolu ile işletmelere uzun vadeli fon sağlamak amacıyla olan kuruluşlarla,

elindeki atıl fonları bu tür menkul değere yatırmak yoluyla değerlendirmek arzusunda olan gerçek veya tüzel kişiler arasında aracılık yapan finansal kurumlar şeklinde de tanımlayabiliriz.

Yatırım bankaları, sermaye piyasalarının etkin bir şekilde görev yapmaları için olması gerekli aracı kurumların en önemlileri arasındadır.

Yatırım bankaları genellikle kendi öz kaynakları ile faaliyetlerini sürdürürler. Ayrıca işletmelerin, uzun vadeli kaynak temini için çıkaracakları menkul kıymetlerin sermaye piyasasında pazarlanmasına aracılık ederler. Bu nedenle yatırım bankaları, menkul kıymetleri toptan satın alıp, perakende olarak satan bir tacir olarak da nitelendirilebilir (Akgüç, 1994, s. 215).

Bunun yanında yatırım bankaları, yatırım yapmak isteyen kişi ve firmaların bunun için ihtiyaç duydukları krediyi temin eden bir bankacılık türü de değildir. Bugün bu bankaların çalışma alanları olabildiğince genişlemiş fon arz edenlerle fon talep edenleri bir araya getiren, yerli ve yabancı pazarda menkul kıymetleri pazarlayan, şirket birleşmelerini gerçekleştiren, her türlü mali danışmanlık ve mali mühendislik hizmetlerini yapan kuruluşlar haline gelmiştir. Yatırım bankalarını hukuki açıdan ticari bankalardan ayıran tek farkı; mevduat kabul etmemeleridir. Ancak bu kuralda eski katıcılığını günümüzde yavaş yavaş kaybetmektedir (Kalafat, 1991 s 5).

Yatırım bankaları birincil sermaye piyasasında (menkul değerlerin ilk kez alım satımının yapıldığı piyasa) dolaylı çıkarıma aracılık ederler. Bu faaliyetlerini satışa aracılık etmek veya çıkarılan finansal varlıkları satın almak ve daha sonra yatırımcılara (tasarruf sahiplerine) satmak yoluyla yapmaktadır. Bir yatırım bankası özel çıkarımlarda da aracılık yapabilir. Yatırım bankasının başarısı aracılık ettiği menkul değerlerin ikincil piyasada da alınıp satılabilmesine bağlıdır. İkincil piyasada ise Broker ve Dealer olarak faaliyette bulunurlar (Kalafat, 1998).

2.1. YATIRIM BANKALARININ FAALİYET ALANLARI

Gelişmiş sermaye piyasalarına sahip ülkelerde yer alan firmalar, ihtiyaç duyduğu finansmanın önemli bir bölümünü menkul kıymet ihracı yoluyla karşılarken, elinde fon fazlası olan yatırımcılar birikimlerinin önemli bir kısmını bu piyasalarda değerlendirmektedir. Mali piyasalarda bu tür fon akışına aracılık görevi yatırım bankacılığının en önemli fonksiyonunu oluşturmaktadır. Gelişen fon piyasalarında ki fon fazlalığı ve müşteri taleplerindeki artış paralelinde yatırım bankacılığının hizmet hacmi ve ürün çeşitliliği de genişlemektedir.

Bu kuruluşların ismi banka olmakla birlikte, yaptıkları iş göz önüne alındığında tam bir aracıdırlar. Elleriindeki fonları bizzat yatırıma da yöneltmezler. Bu kuruluşların başlıca faaliyet türlerini şöyle sıralayabiliriz (Kalafat, 1991, s. 45).

- ❑ Firmaların ihraç edecekleri tahvil ve hisse senetlerini satın alıp, onların adına satışını gerçekleştirmek,
- ❑ Menkul kıymetlerin ihracı yoluyla tasarruf sahiplerine uzun vadeli kaynak sağlamak,
- ❑ Sermaye piyasası ile ilgili faaliyetlerini dürüst bir şekilde yürüterek gerekli güven havasını oluşturup sermaye piyasalarının gelişimine katkıda bulunmak,
- ❑ Satışa çıkartılan menkul değerlere ilişkin her türlü garantiyi ve desteği vererek sermaye piyasası ürünlerinin geniş kitlelere dağılımını kolaylaştırmak ve ekonomide mevcut fon fazlalığının sahiplik değişimini sağlamak,
- ❑ Sermaye piyasalarına başvuruda bulunmak isteyen firmaların ihtiyaç duyduğu danışmanlık hizmetlerini sağlamak (ilk satış tutarı, menkul değer çeşidi, satışın zamanı ve fiyatı gibi),
- ❑ Firmaların ihtiyaç duyduğu orta ve uzun vadeli fonları sermaye piyasaları aracılığıyla temin etmek,
- ❑ Sermaye piyasası ürünlerine paralarını yatıran tasarruf sahiplerinin menfaattarını korumak, ödemelerini garanti etmek,

- ❑ Şirketlerin dağılma, birleşme, şekil değiştirme, özelleştirme, şirket satın alma konularında aracılık faaliyetlerini yürütmek,
- ❑ Kredi için konsorsiyum oluşturma,
- ❑ Mal ve evrak mukabili akreditif açmak, garanti ve teminat mektupları vermektir.

Yukarıda saydığımız hususları genel başlıklar altında toplarsak yatırım bankaları; Fon sağlamak, danışmanlık yapmak, destekleyici hizmetler sunmak. Şeklinde üç faaliyet alanı vardır (Kalafat, 1991, s. 9).

2.1.1. FON SAĞLAMAK

Sermaye piyasasının gelişmiş olduğu Avrupa ülkelerinde şirketler artan dış finansman gereksinimlerinin karşılanmasında yatırım bankalarından önemli destek görmektedir. Kendisine kredi için başvuran firmaların bilanço ve gelir tablolarını inceleyerek ihtiyacı olan kısa ve uzun vadeli finansman seçenekleri sunmaktadır. Bu işlevleri üç şekilde yerine getirilmektedir (Kalafat, 1991).

2.1.1.1 YÜKLENİMCİLİK (UNDERWRITING)

Yatırım bankaları, küçük ve tanınmamış şirketlerin menkul kıymetlerinin pazarlanmasında, ihraç işlemini gerçekleştirecek olanların satışını kabul etmeyip, sadece bu konuda en iyi çabanın gösterileceğine dair anlaşma yapabilir. Bazı durumlarda da firma tarafından arz edilecek olan menkul kıymetleri önceden belirlenen fiyattan satın almayı kabul edebilmektedir. “Stand by” anlaşması denilen bu işlem ile firma, arzın daha önce satın alınacağı taahhüt edilmemiş kısmının satışını garanti etmiş olmaktadır (Kalafat, 1991).

Yüklenimci, ilk ihraçlarda aracılık rolü üstlenmektedir. Bir şirketin menkul kıymetini alan yüklenimci, böylece o menkul kıymetin belirtilen fiyattan satışını

garanti etmiş olmaktadır. Eğer söz konusu fiyattan satamaz ve fiyatı düşürmek zorunda kalırsa, zararı şirket değil yüklenimci üstlenmektedir.

Yüklenimci, firmayla ilgili şu üç görevi yerine getirerek faaliyetini tamamlamış olur: tavsiyede bulunma, danışmanlık ve firmadan yeni ihraçları satın alarak bunları piyasada satmak.

Yüklenicinin görevi sadece satışa aracılık yapmak ile sınırlı değildir bunun haricinde satış sonrasında halka arz edilmiş menkul kıymetin fiyatının, alım satımlar yaparak istikrarını sağlamak durumunda da kalabilmektedir.

Sağlam kaynaklara sahip finansal aracılardan ve oldukça geniş menkul kıymet piyasalarından mahrum olan az gelişmiş ülkelerde yüklenimcilik uygulaması büyük ölçüde bankanın girişimlere direkt yardım sağladığı durumlarda söz konusu olmaktadır. Az gelişmiş ülkelerdeki satış garantisi sağlama uygulaması gelişmiş finans piyasalarına sahip ülkelerinkinden oldukça farklıdır. Gelişmiş ülkelerdekiler daha çok bir pazarlama fonksiyonu icra ederler. Satış garantisi sağladıkları menkul kıymetlerin büyük çoğunluğunu satamadıkları takdirde, kendilerini başarısız sayarlar. Fakat gelişmekte olan ülkelerde ise yatırım bankaları için bu uygulama hem yatırım hem de pazarlama fonksiyonlarını içerir. Bu gibi ülkelerde mümkün olduğunca çok, özel tasarrufun piyasaya çekilmesi önemlidir. Organize bir sermaye piyasası ve yeterli miktarda aracı bulunmadığı için bu gibi ülkelerde yüklenici garanti sağladığı senetlerin tümünü satabilme hususunda kendisi hiçbir garantiye sahip değildir. Bu sebeple söz konusu senetleri halka satamadığı takdirde portföyünde muhafaza etmeye hazır bir kurum olmadıkça bu uygulamanın üstlenilmesi zordur. Bu işi üstlenecek kurum hem yatırım hem pazarlama fonksiyonunu yüklenmiş olacaktır. Böyle bir görevi yüklenmeye en uygun kurumlar ise yatırım bankalarıdır (Çorakçı, 1988).

Sermaye piyasasının dar olduğu bu tür ülkelerde “yüklenimcilik” işi önemli ölçüde risklidir. Çünkü halka menkul kıymet satarak sermayesini artırma çabasındaki firmalar ya yeni kurulmuş firmalardır, yada mevcut firmaların yeni alt kuruluşlarıdır,

veya “yüklenimcilik” için yapılan başvurular marjinal hisse veya borç senetleri içindir. Bundan dolayı başarı için gerekli “yüklenimcilik” tecrübesi (uygulama biçimi ve gerekli beceriler) düşük gelirli ülkelerde gelişmiş ülkelerinkinden daha farklıdır (Çorakçı, 1988).

Dar bir piyasada satış garantisi sağlanan menkul kıymetlerin önemli bir kısmının satılmaması fiyatın uygun tespit edilmediğini göstereceği gibi belki menkul kıymetlerin tümünü emecek (absorbe) genişlikte bir piyasanın bulunmadığını ortaya koyar. Durum böyle ise, tümüyle yeni ve beklenmeyen bir yatırımcı sınıfını cezbedilmek için fiyatın çok fazla düşürülmesi tavsiye edilmez. Bu gibi hallerde pazarlamacılığın yanında yatırımcılık fonksiyonu da yerine getirmeye hazır olmak gerekmektedir. Böyle piyasalarda banka, “yüklenimci” desteği verdiği ihraçların tümünü kendisi satın alıp portföyünde tutmaya hazır olmalıdır. Bu ihtimal yatırım bankasına “yüklenimcilik” uygulamalarında ihtiyatlı ve basiretli olma gereğini yükler. Yatırım bankaları dar piyasalardaki bu riski azaltmak için kendi taahhütlerinin önünde bir ek “yüklenimcilik” anlaşması düzenleme yoluna başvurabilirler. Bu yolla kendileri bir ihraç garantisi elde etmiş olmakla birlikte satın alıcılarda daha önce başkalarınca temin edilmiş olacaktır (Çorakçı,1988:98-101).

Pazara günlük olarak bol miktarda fonun geldiği geniş ve rekabetin yoğun olduğu bir sermaye piyasasında ise taahhüt edilen menkul kıymetler tümüyle satılmamışsa, bu durum ihraç fiyatlarının yanlış olduğunu gösterir. Bu halde “yüklenimcilik” in yapacağı iş söz konusu menkul kıymetleri elde tutmak değil onları satabilmek için fiyat ayarlaması yapmaktır. Kısacası böyle bir piyasada temel “yüklenimcilik” becerisi uygun fiyatlama olacaktır (Çorakçı,1988).

Menkul kıymetlere satış garantisi sağlama ile portföyünden menkul kıymet satışı yapma faaliyetleri müşterilerle farklı ilişkiler doğursa da, satış problemleri birbirlerine benzerler. Yatırım bankasının herhangi bir menkul kıymeti kabul etmesi onun hakkında güven yaratır ve satışını kolaylaştırır. Fakat banka kendi saygınlığına zarar gelmemesi için, özellikle dar piyasalar söz konusu olduğunda pazarda da bu menkul kıymetleri desteklemek zorundadır. Bir menkul kıymet ihracını desteklemek

üzere pazara giren bir banka, menkul kıymetlerin ait olduğu işletmede çoğunluk hissedar durumuna gelebilir. Böylece o işletmenin yönetim ve kontrol problemlerine de bulaşmış olur. Bu nedenle çoğu yatırım bankası özellikle iyi tanımadıkları ve yeni kurulmuş işletmelerin menkul kıymetlerine “yüklenimcilik ”desteği vermekte çok ihtiyatlı davranırlar (Çorakçı,1988).

Yatırım bankaları yüklenimcilik görevinde şirketin fon ihtiyacını karşılamak üzere çıkaracağı menkul kıymetleri önceden belirlenen fiyat üzerinden satma yükümlülüğü altına girmektedir. Böylece, ihraç edilecek menkul kıymetlerin dağıtım süreci içinde belirlenen fiyat ile piyasa fiyatı arasında fark olması halinde bu riski de üstlenmiş olmaktadır. Bu bakımdan ihraç edilecek menkul kıymetin fiyatlandırılması büyük önem taşımaktadır (Kalafat, 1991, s. 11).

Bazı durumlarda yatırım bankaları küçük ve tanınmamış firmaların tahvil ve hisse senetlerinin pazarlanmasında tüm satışçıları kabul etmeyip sadece bu konuda en iyi çabayı gösterileceğine dair ihraççılarla bir anlaşma yapabilir. Böyle durumlarda banka, satış ve fiyat riski üstlenmemekte, sadece aracılık hizmeti vermektedir. Bazı durumlarda da halka arzı işlemi kendi tarafından gerçekleştiren firmaların menkul kıymetin bir kısmının pazarlanamaması halinde yatırım bankaları önceden belirlenen fiyattan bu menkul kıymetleri satın almayı kabul edebilmektedir. “stand by” (her an kullanılabilir kredi) denilen bu anlaşma ile firma elinde kalacak olan menkul kıymetlerin, elde kalan kısmının satışını garanti etmiş olur.

2.1.1.2. KONSORSİYUM

Büyük çaplı firmaların ihraç edecekleri menkul kıymetlerin büyüklüğü karşısında tek başına yetersiz kalan yatırım bankaları kendi aralarında iş birliği anlaşması yaparak bir satın alma grubu “konsorsiyum” oluşturmaktadır. Firma ile konsorsiyum arasında bin sözleşme imzalanır. Bu sözleşme haricinde konsorsiyumda yer alan yatırım bankaları da kendi aralarında bir sözleşme imzalamaktadır. İmzalanan bu sözleşmenin içeriğinde, konsorsiyumun nasıl oluşturulacağı ve bankaların katılım payları hakkında bilgiler içermektedir. Bu anlaşmalar,

bölümlenmemiş ve bölümlenmiş olmak üzere iki şekilde yapılmaktadır. Bölümlenmiş anlaşmalarda, her konsorsiyum üyesi ayrı ayrı kendisine tahsis edilen payların tamamını satsa bile, toplam satış içerisinde satılamayan paylar olduğu sürece sorumluluğu devam etmektedir. Konsorsiyum özellikle riskin dağıtılması açısından önem taşımaktadır (Kalafat, 1991, s. 11).

Yatırım bankaları ve konsorsiyumu, pazarlanmasına aracılık yaptıkları menkul kıymetleri, halka arz fiyatından veya ona yakın bir fiyattan serbestçe alıp-satmak suretiyle fiyatlarını istikrarlı tutmaya çalışırlar. Böylece yatırım bankaları yüklenim risklerini asgari seviyede tutarken ihraç edilen menkul kıymetlerin yatırımcılar arasında kabul edilmesini de teşvik etmiş olmaktadır.

Bazı şirketler borçlanma araçlarının (tahvil, finansman bonusu gibi) ve hisse senetlerinin halka arz etmeden kurumsal yatırımcılara satılmasında yatırım bankalarından aracılık hizmeti talep edebilmektedir. Tahsisli ihraç (private placement) olarak bilinen bu işlemde satışın, dolayısıyla firmanın finansman ihtiyacının kısa sürede karşılanması önem taşımaktadır (Kalafat, 1991, s. 11).

Yatırım bankaları, şirketlerin kısa vadeli borçlanma araçlarının (finansman bonusu gibi) pazarlanmasında da aracılık hizmeti verebilmektedir. Genellikle kredi değerliliği yüksek büyük şirketlerin kullandığı bu finansman yönteminde bonolar, komisyon giderlerini de içeren iskontolu fiyat üzerinden arz edilmektedir ve firmaya maliyeti genellikle ticari bankaların kredi faizlerinden düşük olmaktadır.

2.1.2. DANIŞMANLIK HİZMETLERİ

Yatırım bankaları, fon temini için sermaye piyasasına başvuruda bulunan ve bu kuruma başvurmak isteyen firmaların ihraç edecekleri menkul değerin türü, ihraç tutarı, fiyat, çıkarım zamanı ve diğer koşullar hakkında araştırma ve istatistik servislerinden sağladığı bilgilere dayanarak tavsiyelerde bulunur, ayrıca tasarruflarını menkul değerlere yatıracak olanlara da danışmanlık yaparlar.

Yatırım bankaları danışmanlık faaliyetlerine aşağıda belirtilen konularda yoğunlaşmaktadır (Demirel, 1990, s. 47).

- Firmaların diğer firmaları ele geçirme, bünyesinde bulunan firmaların elden çıkartılması, ele geçirmeden koruma, diğer firmalarla birleşme konularında şirketlere stratejik kararlar almada ve bu işlemlerin gerçekleşme aşamasında yardımcı olmak
- Firmalara, yatırım kararları öncesi planlama çalışmaları yapmak.
- Firma temsilcileri ile ilgili otoriteler ve müşteriler arasındaki ilişkileri güçlendirmeye yönelik toplantı ve benzeri organizasyonlar düzenlemek.
- Mali piyasalardaki olası değişimleri değerlendirip bu doğrultuda firmaların finansman politikalarını yönlendirmeye yardımcı olmak.
- Tasarruf sahibi bireyler yatırım bankasına şahsen veya yazışma yoluyla başvurarak menkul değerler (hisse senedi ve/veya tahvil) hakkında bilgi alabilirler.
- Müşterileri için yeni çıkarılmış menkul değerlerin analizini yaparlar.
- Müşterilerinin amaçları doğrultusunda çıkarılacak menkul değerler konusunda onları aydınlatabilir.
- Müşterilerine periyodik menkul değerler listesi gönderip, değişiklikler hakkında onları aydınlatabilirler.

Yatırım bankaları, bu hizmetleri genelde ücretsiz yaparlar.

2.1.3. DİĞER ÇEŞİTLİ DESTEKLEYİCİ HİZMETLER

Yatırım bankaları kendisine başvuruda bulunan firmalar adına projeler hazırlama, deniz aşırı finansman, nakit yönetimi, finansal kiralama anlaşmaları yapma, yatırımlarının karlılığının artırılması gibi çeşitli konularda da danışmanlık faaliyetlerinde bulunmaktadır. Şirketlerin finans kadroları olduğu halde yatırım bankalarının danışmanlık hizmetlerine başvurmalarının temelinde devamlı olarak bu tip faaliyetlerle ilgilenen yatırım bankalarının, deneyimlerinden ve uzmanlaşmalarından yararlanma isteği yatmaktadır (Kalafat,1991).

2.1.4. MENKUL KIYMETLERİN GENİŞ KİTLELERE DAĞILIMINI SAĞLAMAK

Bu bankalar, yeni çıkarılmış veya mevcut menkul kıymetlerin elinde fon fazlası bulunan geniş halk gruplarına dağılımını, yayılmasını sağlayarak, mülkiyetin daha geniş bir gruba yayılmasına katkıda bulunabilirler. Piyasada dolaşımda bulunan menkul değerlerin el değiştirmesine imkan sağlayarak, yabancı ortaklığı bulunmayan aile şirketlerinin halka açılmasını kolaylaştırarak, yeni yatırımlar yapma çabasında bulunan firmaların çıkaracakları tahvil ve hisse senetlerinin halka dağılımını sağlayarak, mülkiyetin transferi fonksiyonlarını yerine getirirler (Demirel, 1990, s. 65).

Yukarıda belirtildiği gibi yatırım bankalarının başlıca faaliyet konusu menkul kıymet alım-satımıdır. Bu bankaları iyi organize oldukları ve ileri derecede uzmanlaştıkları sürece, sermaye piyasasında aracı kurumlara tanınan bütün görevleri rahatlıkla yapmakta ve bu nitelikleri ile tasarrufların teşviki ve yatırımlara yöneltmesinde daha etkin bir rol oynamaktadırlar. Bu nedenle, sermaye piyasası alanındaki kurumsallaşma sürecinde yatırım bankacılığının gelişmesi önem arz etmektedir.

2.2. YATIRIM BANKACILIĞINDA ÖRGÜTLENME BİÇİMİ

Yatırım bankalarının örgütsel yapıları bazı farklılıklar göstermekle beraber genel olarak belli karakteristiklere sahiptir. Yatırım bankalarının başlıca bölümleri şu başlıklar altında toplanabilir (Kalafat, 1991, s. 18).

2.2.1. ÖZEL ŞİRKET FİNANSMANI(CORPORATE FINANCE)

Yatırım bankalarının özel şirket finansmanı bölümü, yatırımcılarla ana ilişkiyi kuran uzman personelden oluşan yatırım grubu ile sermaye piyasası grubu olarak adlandırılan iki gruptan oluşmaktadır. Yatırım grubu, müşterilerinin ihtiyaçlarını

belirleyebilmek için onlarla sürekli temas kurarak gelişen piyasa koşulları hakkında bilgi vermektedirler. Bu grup tarafından sunulan en önemli hizmetlerden biri de danışmanlık hizmetidir. Sermaye piyasası grubu ise ihraççılar ile yatırımcılar arasında anlaşmalar yapılmasını sağlamakta; böylece ihraççılar ile yatırımcıların ihtiyaçlarını karşılıklı olarak dengelemektedir.

2.2.1.1.BİRLEŞME VE ELE GEÇİRMELER(MERGES AND ACQUISITIONS)

Yatırım Bankacılığının en önemli fonksiyonu finansal danışmanlık hizmeti olup stratejik planlama ile ilgilidir. Gerçekleştirilen birleşme ve ele geçirmeler sonucunda, müşterilerin üstlenmek zorunda olacağı üretim riski hakkında bir danışmanlık hizmeti sunulmaktadır. Ayrıca müşterilerin stratejilerini değerlendirilmesi, var olan stratejileri geliştirecek yeni metot veya stratejiler sunulması bölümün başlıca görevleri arasındadır.

2.2.1.2.ARACILIK YÜKLENİM KONSORSİYUMU(SYNDICATION)

Konsorsiyum bölümünün temel fonksiyonları; konsorsiyum anlaşmasının hazırlanması ve uygulanması işlemlerini yürütmektir.

2.2.1.3.KAMU FİNANSMAN BÖLÜMÜ

Merkezi ve yerel yönetimlerin borçlanma kağıtlarının alım- satım işlemlerinin yürütüldüğü bölümdür.

Yatırım bankacılığının tam anlaşılması ve genellikle Kalkınma ve Ticaret Bankalarıyla karıştırılması bu bankalar arasında farklılıkların olmadığı kanısına yol açmaktadır. Oysa bu bankalar yaptıkları işler ve amaçları bakımından farklı

niteliklere ve özelliklere sahiptir. Bu yüzden bu yanılgıyı önlemek için bu bankalar arasındaki farklılıklar üzerinde durmak gerekirse;

2.3. KALKINMA BANKASI VE YATIRIM BANKALARI ARASINDAKİ FARKLAR

Bu iki kurum arasında ki farkları belirtmeden önce Kalkınma Bankacılığı tanımı ve faaliyetlerine özetle değinelim.

Özetle belirtmek gerekirse “hem bankacılık hem de kalkınma fonksiyonlarını ifa etmek üzere kurulan kuruluşlara kalkınma bankası” denebilir. Başka bir ifadeyle kalkınma bankaları, “ekonominin bir veya birkaç sektöründeki sermaye noksanını gidermek ve kaynaklarını ekonominin gelişmesini azamiye çıkaracak şekilde kullanmak amacıyla kurulan kuruluşlar”. (Dölcübaş, 1998).

Bu bankaları, “tabi kaynakların değerlendirilmesini amaçlayan, tarımın ve sanayinin randımanını arttırmanın yollarını arayan, ticari kanalları daha etkin kılan, gerçekleşmesini kolaylaştırdığı yatırım projeleri kanallarıyla döviz gelirini yükselten, bu suretle daha adil dağıtmaya çalıştığı milli geliri arttıran, bunlara ulaşmayı en etkin biçimde sağlayacak projelerin doğmasını ve gerçekleşme yoluna girmesini teşvik eden, teknolojik araştırma ve teknoloji transferi projelerini değerlendiren ve finanse eden, hatta bazı hallerde bizzat proje hazırlayıp gerçekleştiren müesseselerdir” olarak da ifade edebiliriz.

Temel kuruluş gayesi, girişimcilere uzun vadeli fon aktarmak olan kalkınma bankalarının işlevlerini şu noktalar etrafında toplamak mümkündür.

a) Sanayi Sektörüne Orta Ve Uzun Vadeli Kredi Sağlamak

Kalkınma bankacılığının en önemli işlevi, ekonomik gelişmeye katkıda bulunacak projelere orta ve uzun vadeli fon teminidir. Kalkınma bankalarının bir

kısmı imalat sanayi sektörüne bazı kalkınma bankaları imalat sanayinin yanı sıra ulaştırma, maden ve enerji sektörlerine de kredi vermektedir.

b) Sermaye Piyasasının Gelişmesine Katkıda Bulunmak

Kalkınma bankaları ekonomideki özel konumları nedeniyle sermaye piyasasının gelişmesine önemli katkılarda bulunabilir. Etkin bir sermaye piyasası, bir yandan tasarrufları verimli yatırımlara dönüştürmek suretiyle ekonomik kalkınma hedeflerinin gerçekleştirilmesini sağlarken, diğer yandan tasarruf sahiplerine en karlı yatırım olanaklarını sunmaktadır (Çonkar, 1988).

c) Yurt İçi Kaynakları Harekete Geçirerek Sanayi Sektörünü Yönlendirmek

Kalkınma bankalarının amaçlarında biri de ekonomide kaynakların akış yönünü değiştirerek, kalkınmaya hizmet etmeyecek olanlara akacak olan kaynakları, kalkınmayı sağlayacak şekilde sanayi sektörüne yönlendirmektir (Ekincioğlu, 1989).

d) Girişimcilere Proje Düzeyinde Teknik Yardımda Bulunmak

Öncelikle bankanın kredi vermiş olduğu girişimcilere gerek proje aşamasında, gerekse uygulama ve işletme aşamasında teknik ve yönetsel(idari) yardımlarda bulunmak yoluyla, yatırım projelerinin gerçekleşmesine katkıda bulunurlar.

e) Yeni Yatırım Alanlarında Öncülük Yapmak

Kalkınma bankaları, yeni yatırım alanlarının girişimciler açısından riskli olmasından dolayı bizzat kendileri sanayi işletmeleri kurarak veya bu işletmelerin sermayelerine iştirak ederek yeni yatırım alanlarında öncülük yapmakta ve o alanların karlı olduğunu girişimcilere göstererek özel sermayenin yeni yatırım alanlarına yönelmesini sağlamaktadır.

f) Uygun Yatırım Olanak ve Alanları Konusunda İnceleme ve Araştırmalar Yapmak

Kalkınma bankalarının işlevlerinden biri de karlı ve verimli yatırım alanları konusunda araştırmalar yapmak, fizibilite etütleri hazırlamak suretiyle girişimcilere yol göstererek sanayi yatırımlarına yöneltmektedir (Emek, 1991).

g) Kalkınma Planlarının Uygulanmasını Kolaylaştırmak Ve Saptanan Plan Hedeflerinin Gerçekleşmesine Katkıda Bulunmak

Kalkınma bankalarının, büyük bir bölümü, özel sektörün kalkınma plan hedeflerine uygun yatırımlarını finanse ederek planın gerçekleştirilmesine katkıda bulunmaktadır. Özel sektörle kalkınma planı arasında bir köprü görevi görmektedir.

h) Dış Ülkelerden Ve Uluslar Arası Finansman Kurumlarından Sağlanacak Döviz Ve Teknik Yardımı Sanayi Sektörüne Yöneltmek

Kalkınma bankalarına fon temin eden kuruluşlar, uluslararası kalkınma bankaları, uluslararası finans kuruluşları ve uluslararası finans birlikleri adı altında kurum ve kuruluşlardır. Bunların başlıcaları;

- Avrupa Yatırım Bankası(EIB)
- Uluslar Arası Kalkınma Ajansı (AID)
- Dünya bankası grubu
 - ❖ Uluslar Arası İmar Ve Kalkınma Bankası (IBRD)
 - ❖ Uluslar Arası Finans Kurumu (IFC)
 - ❖ Uluslar Arası Kalkınma Birliği (IDA)
- Uluslar Arası Kalkınma Ajansı (AID)

Kalkınma bankaları uluslararası finansman kurumlarından ve gelişmiş ülkelerden sağladıkları dış kredilerden yararlanarak girişimcilere döviz kredisi vermekte ve bu sayede yatırım projelerinin dış finansmanını da sağlamaktadır.

k) Ekonomide Yeni Fikirlerin Kabul Edilmesini Desteklemek

Bütün geliştirme faaliyetleri bir fikirle başlar. Bir kalkınma finans şirketi gelişmeyi desteklemeye yönelikse, sürekli olarak yeni fikirler üretmeye gayret

gösterecektir. Bu tür bir yöneliş, kurumun başarısı için emrine hazır bir sermaye miktarından daha önemli bir faktördür (Çonkar, 1988).

j) Yerli Ve Yabancı Yatırımcılara Ortak Bulmada Yardımcı Olmak

Yerli ve yabancı yatırımcılara ortak bulmaları konusunda danışmanlık hizmeti vererek, yabancı sermayenin yerli yatırımlara iştirakini teşvik eder (Emek, 1991).

Kalkınma bankalarının kendilerinden beklenen işlevi yerine getirebilmelerinin iki boyutu vardır:

Birincisi; yatırım projelerinin değerlendirilmesinin doğru yapılması, ikincisi ise; kalkınma bankacılığının, kamu dışından, piyasalar yoluyla finansman kaynaklarını çeşitlendirmesidir.

Kalkınma bankaları ve yatırım bankaları arasında ki farklar,

- Yatırım bankaları kamu fonları haricinde ki özel tasarrufları yatırımlara aktarmasına karşılık kalkınma bankaları uluslararası mali fonlar ile kamu fonlarını yatırımlara yöneltmeye çalışmaktadır. Yatırım bankaları sermaye piyasası aracılığıyla yatırımlara yöneltmeye çalışmaktadır.
- Yatırım bankaları sermaye piyasası aracılığıyla yatırımcıya destek sağlarken kalkınma bankaları genellikle selektif ve uzun vadeli krediler aracılığıyla çeşitli projeleri finanse etmektedir.
- Yatırım bankaları fon aktarım işlemini ülkede ki serbest piyasaları kullanarak yaparken kalkınma bankaları daha çok güdümlü ve planlı piyasa mekanizması içinde gerçekleştirmesidir. Bu nedenle serbest piyasa mekanizmalarının geliştiği ekonomilerde yatırım bankacılığı ortaya çıkarken kalkınma bankalarının fonksiyonları da bu yönde tedricen değişmektedir.

2.4. TİCARET VE YATIRIM BANKALARI ARASINDAKİ FARKLAR

Bu iki kurum arasındaki farkları geçmeden önce Ticaret bankalarının işleyişine değinmekte yarar vardır;

Ticari bankacılık terimini para ve kredi araçları ile ilişkili olarak açıklayabiliriz. Ticari bankacılık kavramı genel olarak kredi veren ve mevduat kabul eden kuruluşlar olarak adlandırabiliriz. Ticari bankalar kişi ve kurumlara kısa vadeli işletme kredisi vermek suretiyle para piyasasında varlığını gösterir. Bu bankaların kısa vadeli verdiği işletme kredileri firmaların ihtiyacı olan değişken maliyetlerini karşılamak için kullanılır. Bu sebeple, ticaret bankalarının riskini azaltıp, kar oranını yükselterek faaliyetlerini devam ettirmesi gerekmektedir. (Çorakçı, 1988).

Ticaret bankalarının borç verdikleri kaynakların oluşumu açısından mevduat bankaları olarak adlandırılmasının yanında borç verme işlemlerinde özellikle geçmişte, daha çok kullandıkları yöntem bakımından ıskonto bankaları da denir. Her iki ad ticaret bankalarının genel olarak bankacılığın tarihi gelişim sürecini göstermesi bakımından önemli olduğu gibi, ticaret bankalarının çalışma düzenlerini göstermesi bakımından da önemlidir (Çorakçı, 1988, s. 154).

Ticaret bankalarının belli başlı iki fonksiyonu vardır; mevduat sahiplerinden ve diğer kurumlardan borç almak ve bunu ihtiyacı olanlara borç vermektir. Borç alma işlemi çoğunlukla mevduat şeklinde borç vermek ise ıskonto şeklinde ortaya çıkar. Bu nedenle ticaret bankalarına aynı zamanda mevduat ve ıskonto bankaları da denmektedir.

Bankacılık sistemi içerisinde ticaret bankalarının en önemli faaliyetlerinden biri kaydi para (banka parası) oluşturmaktır. Kaydi para bankaya yatırılan mevduatın zorunlu karşılık tutarı düşüldükten sonra tekrar kredi olarak verilmesi sonucunda oluşur. (Kalafat, 1991).

Ticari ve Yatırım Bankaları arasında ki farklar (Kalafat, 1991, s. 27).

- Ticaret bankalarının, mevduat en önemli kaynağını oluştururken, yatırım bankalarının mevduat kabul etme yetkisi yoktur.
- Ticari bankalar, mevduat toplayabilmek için geniş şube ağına sahip olması gerekirken yatırım bankaları az şube ile büyük çaplarda iş yapmaktadır
- Ticari bankaları piyasadan mevduat toplamaları sebebiyle tasarruf sahiplerinin korunması açısından daha sıkı bir denetime tabi tutulurken yatırım bankalarında bu denetimler biraz daha esnektir.
- Yatırım bankaları fon kullandırım işlemini ağırlıklı olarak sermaye piyasası vasıtasıyla, aracı statüsünde gerçekleştirirken ticari bankalar faiz riskini üstlenerek kendi kanallarından yapmaktadır.

Yatırım ve ticaret bankaları arasındaki bu temel farklılıklara karşılık sundukları hizmetler konusunda kesin bir ayırım yapılamamaktadır. Son yıllarda ticaret bankaları yatırım bankacılığı hizmetlerine de yönelerek Evrensel Bankacılık yapma yönünde bir eğilim gösterirken bu iki bankacılık türü arasındaki rekabetin arttığı gözlenmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DÜNYADA YATIRIM BANKACILIĞININ GELİŞİMİ VE AVRUPA YATIRIM BANKASI

3.1.DÜNYADA YATIRIM BANKACILIĞININ GELİŞİMİ

Yatırım bankacılığı ilk olarak Amerika’da 18.yüzyılın sonlarında itibaren Amerika Birleşik Devletinin çıkardığı borçlanma kağıtları ve ülkede faaliyet gösteren demir yolu şirketlerinin çıkarttığı menkul kıymetlerin ihraçlarının artması ile sermaye piyasalarında meydana gelen gelişim neticesinde ortaya çıkmıştır. Sanayi şirketlerinin büyümesi ve gelişimi ile birlikte özel sektörün ihraç ettiği menkul kıymetlerinin artması, bu kıymetlerin satışının yapılacağı ikincil piyasaların oluşmasına, şirketlerin el değiştirmesi, şirketler arası birleşmelerin artış göstermesi, büyüyen şirketlerin mali ve yönetim konularında danışmanlık ihtiyaçlarının artması gibi faktörler Amerika da yatırım bankacılığının hızlı bir gelişim göstermesine neden olmuştur. 1930’larda bankacılık mevzuatında yapılan düzenlemelerle ABD’de yatırım ve ticaret bankacılığı faaliyet alanları bakımından kesin bir ayırıma tabi tutulmuştur. Ancak son yıllarda ticaret bankalarının yatırım bankacılığı hizmetlerini de içeren evrensel bankacılık yapma yönündeki eğilim ABD’de de gözlenmektedir (İstanbul Ticaret Odası [İTO], 1997, s. 5).

Avrupa ülkelerinde yatırım ve ticaret bankacılığı arasında katı bir ayırıma gidilmemiştir. Bu bakımdan, yatırım ve ticaret bankacılığı, büyük ölçüde iç içe gelişmiş olup bugün Avrupa’da gelişmenin yatırım bankacılığından ziyade evrensel bankacılık yönünde olduğu gözlenmektedir (İTO, 1997, s. 5).

II. Dünya savaşından sonra ABD’nin etkisinde kalan Japonya’da ticaret ve yatırım bankacılığı yasalarla ayrılmıştır. Bu doğrultuda Japonya’da yatırım bankacılığına ağırlık vermeye başlamış ve sonucunda da yatırım bankacılığı yeni bir bankacılık türü olarak gelişim göstermeye başlamıştır (İTO, 1997).

II. Dünya savaşı sonrası kurulan ekonomik sistem içerisinde bağımsızlığa kavuşmuş birçok gelişmekte olan ülke ekonomik kalkınma çabasına girerken, gelişmiş ülkelerde bölgeler arası dengesizlikleri giderme ve barışı korumayı amaçlayan uluslararası kuruluşların oluşturulmasında öncü olmuşlardır. Dünya Bankası da bu kuruluşlardan biridir. Genellikle planlı ve ithal ikamesine dayalı kalkınma stratejileri izleyen gelişmekte olan ülkeler, dış kaynakların ve kamu fonlarının kalkınma stratejileri çerçevesinde ekonomiye aktarılmasında aracı kurum olarak kalkınma bankalarından yararlanma yoluna gitmişlerdir. Zamanla belirli bir gelişmişlik seviyesine ulaşan bu ülkelerde de kişi başına gelirlerin, dolayısıyla özel tasarrufların artmasıyla, ekonominin fonlanmasında dış ve kamu kaynaklarının göreceli ağırlığı azalmakta, böylece özel tasarrufların yatırımlara kanalize edilmesi ön plana çıkmaktadır. Özel tasarrufların uzun vadeli yatırımlara kanalize edilmesi ise sermaye piyasası aracılığıyla gerçekleşmektedir. Fonların sermaye piyasası aracılığı ile ekonomiye aktarılması serbest piyasa şartlarında gerçekleştiğinden, ekonomideki kaynak dağılımı da kamu otoriteleri ve kalkınma bankaları kanalıyla yapılan fon aktarımına kıyasla daha rasyonel ve verimli olmaktadır. Bu nedenle günümüzde serbest piyasa mekanizmasının etkinliği kabul görmüş olup, devletin ekonomideki ağırlığını azaltma ve liberalleşme yönünde genel bir eğilim gözlenmektedir. Bütün ekonomilerde gözlenen bu gelişme sürecinde, kalkınma bankalarının klasik fonksiyonları tedricen önemini kaybetmekte, bunun yerini daha öncede değinilen yatırım bankacılığı hizmetleri almaktadır. Gelişmiş ülkelerde çok daha önceleri yaşanan bu süreç günümüzde Türkiye gibi belirli bir kalkınma çizgisinde olan ülkelerde bu süreç yakın zamanda gelişmeye başlamıştır. Dünya finans sistemindeki globalleşme ve ülkeler arası sermaye hareketlerinin artması gibi faktörler de sürecin gelişmesinde etkili olmuşlardır (Kalafat, 1991).

3.2.AVRUPA YATIRIRIM BANKASI

Avrupa Yatırım Bankası (AYB / EuropeanInvestment Bank),1958’de Roma Antlaşması ile Avrupa Birliği’nin uzun vadeli kredi bankası olarak kurulmuştur. Banka, kamu ve özel sektör kuruluşlarına üstlendikleri sağlam yatırımlar için uzun

vadeli finansman sunarak AB politikası olan hedefleri desteklemektedir. AYB ekonomik açıdan kalıcı olan projeleri uygun şartlarda finanse eden, kâr amacı gütmeyen bir kuruluştur. Banka'nın sahibi 27 AB üye ülkesidir. Fransa, Almanya, İtalya ve Birleşik Krallık % 16,2 pay sahibiyken, bu ülkeleri % 9'un üzerindeki hissesiyle İspanya takip etmektedir.

AYB'nin sermayesi üye ülkelerin katkıları ile oluşturulmuş olup, her ülkenin katkı payı, ekonomisinin Birlik içerisindeki ağırlığı ile doğru orantıdadır. Üye ülkeler tarafından sağlanan bu destek, AYB'nin uluslararası sermaye piyasalarındaki kredi notunu en yüksek seviyeye (AAA) çıkartmış ve Banka'nın dünyanın önde gelen kredi kuruluşlarından birisi haline gelmesini sağlamıştır. Avrupa Yatırım Bankası'nın öncelikli hedefi Avrupa Birliği'nin dengeli ne katkıda bulunmaktır. Banka, Avrupa Birliği haricinde de Birliğin, üye olmayan ülkelere yönelik işbirliği politikasının hayata geçirilmesine yardımcı olmakta; Afrika, Karayipler ve Pasifik ülkelerinde, Akdeniz havzasında, Orta ve Doğu Avrupa'da, Latin Amerika'da ve Asya'da faaliyette bulunmaktadır. AYB kuruluşundan bu yana AB üyesi, aday ve ortağı olan ülkelere projeleri desteklemek için 698 milyar Euro'nun üzerinde finansman sağlamıştır.

Bir Topluluk kuruluşu olarak Banka, faaliyetlerini sürekli olarak, Topluluk politikalarındaki gelişmelere adapte eder. Böylece özellikle ekonomik ve sosyal bağların kuvvetlendirilmesi, dengeli bir gelişmenin sağlanması ve ekonomik entegrasyonun gerçekleştirilmesi konularında faaliyet göstererek daha sıkı bağlarla kurulmuş bir Avrupa oluşturulmasına katkıda bulunur (Cingi, 1984).

Bir Banka olarak ise, gerek sermaye piyasalarında borçlanma, gerekse büyük projelerin finansmanı konusunda, banka çevreleri ile bir işbirliği içinde çalışır.

Banka, kendi fonları ile (ödenmiş sermaye ve rezervler) birlikte ödünçlerden elde ettiği gelirlerden oluşan kaynaklarını kredi olarak verir. Banka'nın Avrupa Birliği dışındaki finansman faaliyetleri, prensip olarak Banka'nın kendi

kaynaklarından karşılanır. Ancak bazı projelerin finansmanında, Avrupa Topluluğu ve üye ülkelerin bütçe kaynaklarından sağlanan fonlar da kullanılır (Cingi, 1984).

3.2.1. AVRUPA YATIRIM BANKASININ GÖREVLERİ

Avrupa Yatırım Bankası'nın görevi, sermaye piyasalarına ve öz kaynaklarına başvurarak, topluluğun yararına Ortak Pazarın dengeli bir biçimde ve aksaksız kalkınmasına yardım etmektir. Bu amaçla, kazanç gayesi gütmeksizin, borçlar vererek ve garantiler sağlayarak ekonominin bütün kesimlerinde aşağıda belirtilen tasarıların finansmanını kolaylaştırır (İTO, 1997, s. 7).

- a) Daha az gelişmiş bölgelerin kalkınmasına yönelik projeler,
- b) Ortak Pazar'ın giderek gerçekleşmesinin gerekli kıldığı, işletmelerin modernleştirilmesini ya da faaliyet alanlarını değiştirilmesini ya da yeni faaliyetlerin kurulmasına yönelik ve boyutları yada nitelikleri dolayısıyla her üye devlette var olan finansman kaynakları ile tam olarak karşılanması mümkün olmayan projeler,
- c) Birkaç üye devletin ortak çıkarına uygun olmakla birlikte, boyutları veya nitelikleri dolayısıyla her üye devlette var olan finansman kaynakları ile tam olarak karşılanması mümkün olmayan tasarılar.

Görüleceği gibi Avrupa Yatırım Bankası Avrupa Ekonomik Topluluğunun dengeli gelişimini sağlamaya katkıda bulunmak üzere kurulmuş ve Topluluk içinde bağımsız, kimi yazarlar göre özerk bir statüde, faaliyetlerinde kar amacı gütmeyen bir finansman örgütüdür. Gerçekten Avrupa Yatırım Bankası, Avrupa Ekonomik Topluluğu düzeni içinde özerk sayılabilecek bir konuma sahip bulunmaktadır (Cingi,1984).

Avrupa Yatırım Bankası finansman faaliyetleri ilke olarak topluluğa üye ülkelerle sınırlı tutulmuşsa da, Banka ana sözleşmesinin 18. maddesinde getirilen bir hükümle, Banka Guvernörler Kurulunun özel izniyle topluluk dışı ülkelereki projelerin finansmanına katılma olanağı da tanınmıştır (Cingi, 1984, s. 33).

3.2.2. BANKANIN ÇALIŞMA İLKELERİ

Avrupa Yatırım Bankası, hukuki statülerine bakılmaksızın kamu ve özel kuruluşları, Roma Antlaşmasının 130. maddesinde ve Avrupa Yatırım Bankası yasasındaki ölçülerle tutarlılığı olan projelerin finansmanı amacıyla kamu otoritelerini kredilendirir ve bunlar lehine kefalette bulunur. kredilendirme veya kefalette bulunma lehtarın milliyetinden bağımsız olarak gerçekleştirilir (Cingi, 1984).

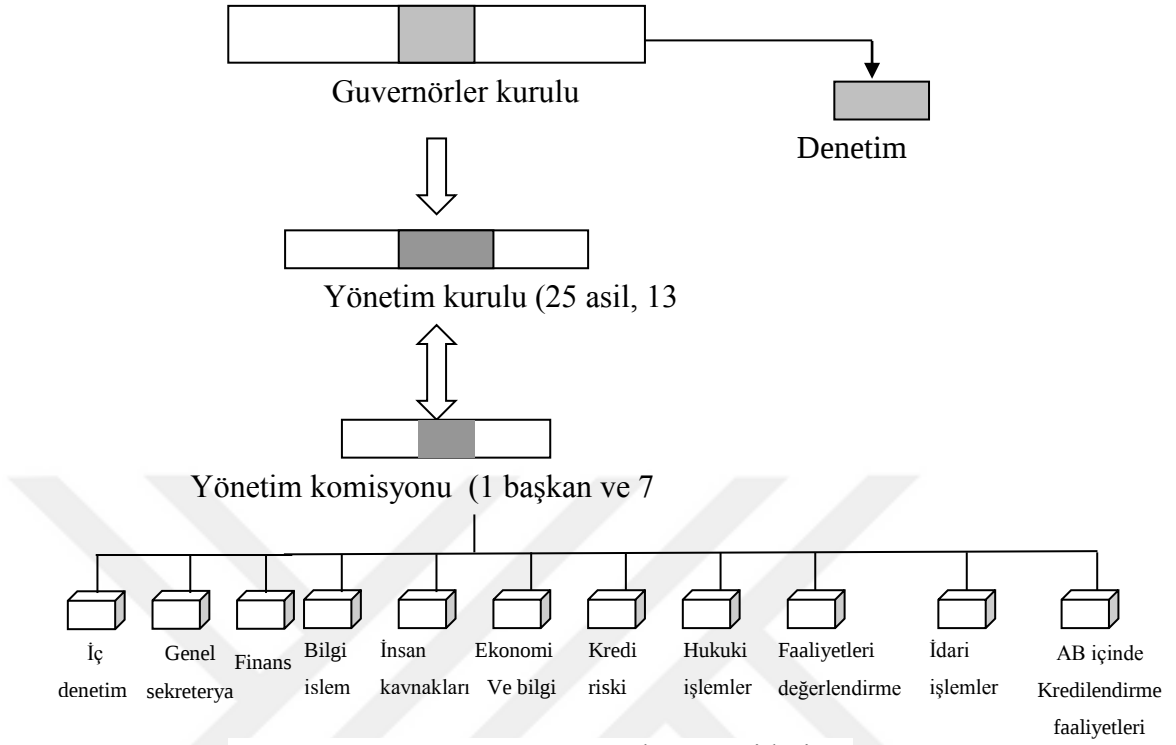
Avrupa Yatırım Bankası, belirli projelerin finansmanı için krediler açabilmektedir. Bu projelerin Avrupa Ekonomi Topluluğu amaçları çerçevesinde değerlendirilmesi gerekmektedir.

Avrupa Yatırım Bankası'na başvurular üç şekilde yapılabilir.(Cingi, 1984, s. 28).

- Kredi talebini gerekli dökümanları ekleyerek doğrudan doğruya Avrupa Yatırım Bankası'na yapmak,
- Avrupa Ekonomik Topluluğu aracılığıyla talepte bulunmak,
- Finansmanı istenen projenin bulunduğu devletin aracılığı ile Avrupa Yatırım Bankası'na başvurmak.

3.2.3. BANKANIN İDARİ ORGANLARI

Avrupa Yatırım Bankası, Avrupa Birliği'nin organizasyonel çatısı içinde kanuni özerkliğe sahip bir organdır. Banka'nın rolü, halkın tasarruflarının uygun Avrupa Birliği öncelikli yatırımlarına aktarılmasını teşvikte bir katalizör ve tamamlayıcı fon kaynağı olarak hareket etmektir. Banka'nın yönetim ve idaresi, Guvernörler Kurulu, Yönetim Kurulu ve Yönetim Komitesi tarafından gerçekleştirilmektedir (İTO, 1997, s. 9).

Şekil 1: Avrupa Yatırım Bankası'nın idari yapısı

3.2.3.1.GUVERNÖRLER KURULU

Guvernörler Kurulu, Banka'nın hissedarları olarak üye devletleri temsil eder ve 15 üyeden oluşur. Banka'nın üst düzey karar alma organı olarak Kurul, kredi politikasıyla ilgili genel politikaları belirler, yıllık raporu, yıllık bilanço ve kar-zarar hesaplarını onaylar, sermaye artırımına karar verir ve diğer karar alma organları üyelerini atar. Ayrıca, banka Denetim Komitesi üyeleri de kurul tarafından atanır. Başkanlık, yıllık olarak alfabetik sıraya göre değişir.

3.2.3.2.YÖNETİM KURULU

Yönetim Kurulu, 25 asil ve 13 yedek üyeden oluşur. Üyeler, genellikle Maliye, Ekonomi veya Hazine Bakanlıklarından olmak üzere kıdemli devlet memurları ve özel sektör bankaları memurlarından oluşur. Yenilenebilir beş yıllık

dönemler için üye ülkeler tarafından bağımsızlıkları ve yeterlilikleri şüphe göstermeyen kişiler arasından seçilip aday gösterilir ve Guvernörler Kurulu tarafından atanırlar (İTO, 1997).

Kredi verilmesi, faiz oranlarını belirlenmesi konuları, görevleri arasında yer alır. Kurul Banka'nın Roma Antlaşması, banka sözleşmesi ve diğer Avrupa Birliği Antlaşmalarına uygun yönetilmesini ve Guvernörler Kurulu'ndan çıkan genel direktiflerin uygulanmasını sağlar (İTO, 1997).

3.2.3.3.YÖNETİM KOMİTESİ

Yönetim Komitesi, bir başkan ve yedi yardımcısından oluşur. Komite üyeleri, yenilenebilir altı yıllık dönemler için Yönetim Kurulu'nun teklifi ile Guvernörler kurulunun teklifi ile ve Guvernörler kurulu tarafından atanırlar. Yönetim Komitesi, Banka'nın günlük işlerinin yürütülmesinden sorumludur (İTO, 1997).

3.2.3.4.DENETİM KOMİTESİ

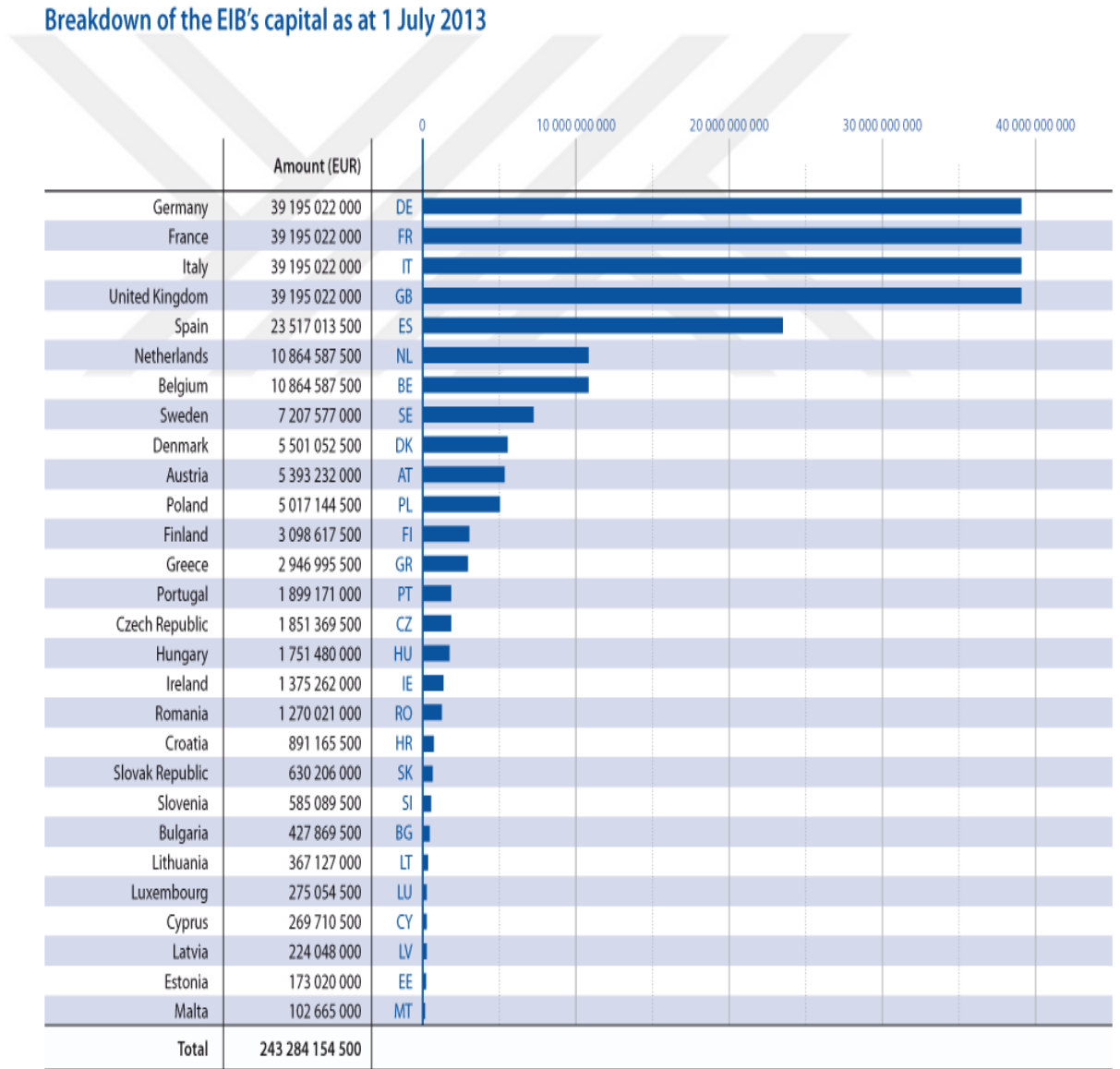
Denetim komitesinin üç üyesi vardır ve Guvernörler Kurulu tarafından yenilenebilir üç yıllık dönemler için atanırlar. Banka faaliyetlerinin tam olarak yerine getirilip getirilmediğini araştırır ve mali defterlerin usulüne uygun bir şekilde tutulup tutulmadığını denetler (İTO, 1997, s. 9).

3.2.4. BANKANIN YAPISI

Avrupa Yatırım Bankası personeli, Yönetim Komitesi'nin yetkisi altında banka faaliyetlerini yürütür ve banka tarafından direkt olarak görevlendirilirler. Banka personeli genel sekreterliğe bağlı genel müdürlükler, müdürlükler ve doğrudan yönetim komitesine karşı sorumlu olan bağımsız birimler şeklinde örgütlenmişlerdir (İTO, 1997).

3.2.5. BANKANIN MALİ YAPISI

Avrupa Yatırım Bankası'nın öz kaynakları, sermayesi birikmiş rezervler ve fonlardan oluşmaktadır. Banka sermayesi birkaç defa artırılmıştır. Üye ülkeler tarafından Avrupa Birliği içindeki ekonomik ağırlıklarına göre taahhüt edilen banka sermayesi, 2013 yılı itibariyle 243,284 milyon EUR olup kaynaklar göre dağılımı aşağıdaki şekildedir:

Şekil 2: Üye Ülkelerce Taahhüt Edilen Sermaye Miktarları (EUR)(Kaynak:<http://www.eib.europa.eu>)

Banka, fonlarının çoğunu sahip olduğu yüksek kredi notu sayesinde elde edilecek en iyi kredi şartlarından yararlanarak sermaye piyasalarından ödünç alır. Kar amacı gütmeyen bir kuruluş olarak banka, kredi maliyeti üzerinden faaliyet masraflarını karşılamak üzere sadece % 0,15’lik bir miktar talep eder. Banka, görevlerinin yerine getirebilmek için fonları uluslararası sermaye piyasalarından borç alabilmektedir (İTO, 1997).

Avrupa Birliğı dışında finanse edilen projelerin bazıları Banka’nın kendi öz kaynaklarından değil bütçeden (Avrupa Topluluğı bütçesi veya üye ülkeler bütçeleri) sağlanan fonlar vasıtasıyla desteklenmektedir. Banka, üye ülkeler ve Avrupa Topluluğı adına bu fonların yönetimini üstlenmiştir (İTO, 1997).

3.2.6. TÜRKİYE- AVRUPA YATIRIM BANKASI İLİŞKİLERİ

Avrupa Ekonomik Topluluğı ile Türkiye arasındaki ekonomik ilişkiler, AET (Avrupa Ekonomik Topluluğı) ile imzalanan ortaklık antlaşmasına ek mali protokoller çerçevesinde uygun görülen projeleri finanse etmek üzere Türkiye’ye kredi vermektedir (Cingi, 1984, s. 56).

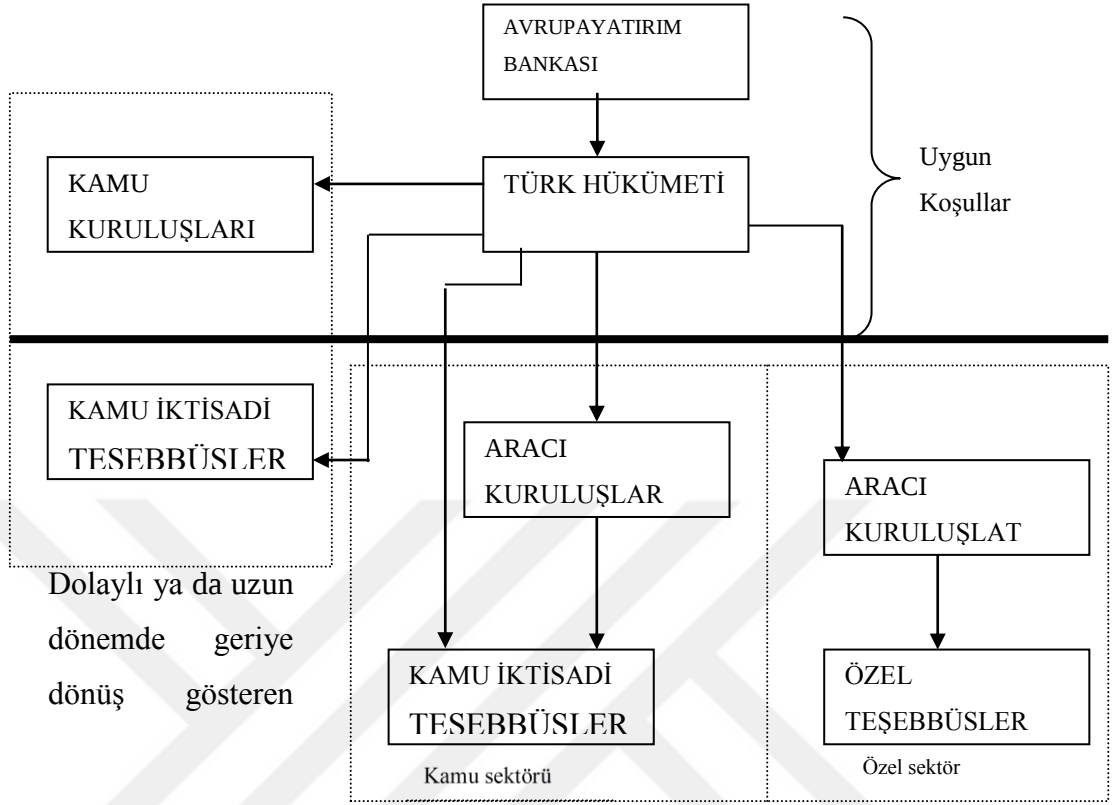
Ankara antlaşması ortaklığın üç dönemden geçerek gelişmesini öngörmektedir.

a) Hazırlık dönemi: bu dönemde Türkiye AET’nin yardımıyla ekonomisini güçlendirecektir. Bu dönem 1972 yılı sonuna kadar devam etmiştir.

b) Geçiş dönemi: 1973 yılı başından 1995 yılına kadar devam edecek bu dönemde, tedricen gümrük birliğinin gerçekleştirilmesi ve Topluluğına dahil ülkelerle ekonomi politikalarının uyumlaştırılma amacına yönelik olarak yaklaştırılmasını öngörmektedir.

Son dönem: Türkiye’nin topluluğına tam üye olarak kabul edilmesiyle başlayacak olan bu dönemde, taraflar gümrük birliğini bağlamış olacaklar ve ekonomi politikalarının eşgüdümünü sağlayacaklardır (Cingi, 1984, s. 57).

Anılan ortaklık anlaşmasına ek olarak getirilen mali protokollerle, Türkiye'nin hazırlık ve geçiş dönemlerinde gerçekleştirmesi hedef olarak belirlenmiş alanlarda AYP'nin (Avrupa Yatırım Bankası) finansal desteği sağlanmıştır. Ortaklık anlaşmasının kurulduğundan bugüne kadar da üç kez mali protokol imzalanmıştır. Mali protokollerde iki türde kredileme öngörülmektedir. Birincisi, uygun koşullar ile kredileme, ikincisi de normal kredilemedir. Uygun koşullar ile kredileme, dış finansman ihtiyacı büyük ve şiddetli olduğu halde kredilenebilirliği düşük ve dolayısıyla ekonomik güçlük içinde bulunan ülkeler, üye ülkeler bütçesinden sağlanan fonlar ile AYP'nin aracılık yaptığı ödünçlemeleri kapsamaktadır. Doğaldır ki, AYP gibi fonlarını uluslararası sermaye piyasalarında cari faiz oranlarından elde etmekte olan bir finansman kuruluşunun, ödünçlemelerde özel kolaylıkların getirilmesini bekleyen ülkelere uygun koşullarda kredilendirme de bulunması olanakları çok kısıtlıdır. Bu nedenle AYP Güvernörler Kurulu, üye ülkelerin bütçe kaynaklarından sağlanan fonların oluşturduğu özerk bir özel bölüm kurulmasını ve bu yolla, uygun koşullarla kredileme işinin yürütülmesini karara bağlamıştır. İkinci türde kredileme, AYP'nin üye ülkelerle olan işlemlerine uyguladığı koşullarla yapılan ödünçlemeleri ifade etmektedir. Buna normal kredilendirme işlemi de denilebilir (Cingi, 1984).

Normal geriye dönüş sağlayan projeler

(Sanayi, Turizm)

Şekil 3: Avrupa Yatırım Bankasının Türkiye İle Olan Kredilendirme İlişkisi

KAYNAK: İTO, 1997, s. 17

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYEDE YATIRIM BANKACILIĞI

4.1.TÜRKİYEDE YATIRIM BANKACILIĞININ GELİŞİMİ

Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında ekonomik kalkınmanın ön şartlarından biri olarak milli bankacılık sisteminin geliştirilmesi öngörülmüş ve bu çerçevede 1924 yılında İş bankası kurulmuştur. 1929 yıllarında dünyadaki ekonomik buhranı takiben devletçilik politikalarının ağırlık kazandığı 1930'lu yıllarda Etibank, Sümerbank, Denizcilik Bankası gibi sektör bankaları kurularak ekonomide öncelikli sektörlerin desteklenmesine çalışılmıştır. II. Dünya savaşı sonrasında oluşan uluslararası ekonomik sistemde Dünya Bankası gibi dış kaynaklardan ekonomiye fon aktarımında da önem kazanmasıyla 1950 yılında Türkiye Sınai Kalkınma Bankası ve 1955'te T.C. Turizm Bankası kurulmuştur. Planlı kalkınma politikalarının uygulandığı 1960 ve 1970'li yıllarda da kamunun öncülüğünde kurulan kalkınma bankaları ile dış ve kamu fonları daha ziyade selektik kredi politikaları ile ekonomiye aktararak özellikle sanayiye geliştirmeye yönelik stratejiler izlenmiştir. Ayrıca 1970 sonrası dönemde T.C Merkez Bankası orta vadeli reeskont uygulaması, kur garantisi sistemi, faiz farkı iadesi ve kaynak kullanımını destekleme primi, dış kredileri kur farkı fonu gibi mekanizmalardan da kaynak aktarımı ve dağılımında yararlanma yolluna gidilmiştir.

80'li yılların başından itibaren uygulanmaya başlayan dışa açılma ve liberalleşme yönündeki politikalar ekonomi yapıda, mali sektörde önemli kurumsal değişimlere neden olmuştur. Bu süreçte, ekonomide fon hareketleri ve bankacılık sistemi açısından önem arz eden gelişmeler şöyle özetlenebilir (Akıncı, 1996, s. 47).

- Reel faiz politikasına geçilmesiyle dış kaynak kullanımının maliyeti artmıştır. Bu nedenle, daha ziyade dış kaynağa dayalı ve kapalı aile şirketi şeklinde gelişen

özel sektör şirketleri, öz kaynaklarını güçlendirme ihtiyacına hissetmeye başlamışlardır.

- Ekonomide iç ve dış rekabetin artmasıyla, özel sektörün mali bünyesinin güçlendirilmesi yanında, kendini yenileme, büyük ölçeklerde ve deha ekonomik üretim yapma zorunluluğu ile karşılaşılmaya başlanmıştır.
- Bu rekabetçi ortamda KİT'lerde (Kamu İktisadi Teşebbüsü) verimliliğin artırılması ve bu çerçevede özelleştirme konusu gündeme gelmiştir.
- Kur garantisinin kaldırılması ve gerçekçi kur politikalarının izlenmesi, dış kredi kullanımı ve yatırım malı ithalatını daha maliyetli hale getirmiştir.
- Ekonomik dengelerdeki hızlı değişim ve dalgalanmalar, orta ve uzun vadeli kredi riskinin artırdığından ticari bankalar kısa vadeli işlemlere ağırlık vermişlerdir.
- Dış ticaret ve kambiyo rejiminde yapılan liberal düzenlemeler sermaye hareketlerini kolaylaştırmıştır.
- Ekonominin dışa açılması ile dış ticaret hacmi belirgin bir genişleme göstermiştir.
- Haberleşme teknolojisindeki yakından takip edilmesi, uluslararası piyasalarda entegre olma açısından önemli bir alt yapı avantajı oluşturmuştur.
- Banka açma ve şube kurma konusunda yapılan liberal düzenlemeler bankacılık kesimine girişi kolaylaştırmıştır.

Bu gelişmeler sermaye piyasasına duyulan ihtiyacı artırmış ve gerekli yasal düzenlemeler yapılarak 1986 yılında İMKB (İstanbul Menkul Kıymetler Borsası) faaliyete geçirilmiştir. Böylece, özellikle 1980'li yılların ikinci yarısından itibaren ekonomideki fon aktarımında bankacılık sistemi yanında sermaye piyasası da önem kazanmaya başlamış, ayrıca Türk şirketlerinin yabancı şirketlerle ortaklık kurma ve yabancı şirketlerin Türkiye'de şirket alma veya doğrudan yatırım yapma girişimleri artmıştır.

Bütün bu gelişmeler Türkiye'de klasik ticari bankacılık hizmetleri yanında özellikle yatırım bankacılığı konusunda belirli bir potansiyel oluşturmaya başlamıştır. Bu potansiyeli gören yerli ve yabancı finans çevreleri son yıllarda Türkiye'de yatırım bankası kurmaya yönelirken, mevcut ticaret ve kalkınma

bankaları da bünyelerinde yatırım bankacılığı hizmeti verecek birimler oluşturma yoluna gitmiştir (İktisadi Araştırmalar Vakfı Semineri, 1990).

4.2.TÜRKİYE’DE YATIRIM BANKACILIĞININ KURULUŞ NEDENLERİ

Ülkemizde sanayileşme ve kalkınma çabalarına ağırlık ve öncelik verilmeye başlandığı İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde yatırımların finansmanı her zaman önemli bir sorun olarak görülmüş ve bu amaçla ihtisaslaşmış mali kurumlardan yararlanılması çözüm yollarından biri olarak ele alınmıştır.

Genel olarak kalkınma bankaları, kalkınma çabaları doğrultusunda yatırımların orta ve uzun vadeli finansman ihtiyacını karşılamak ana fikriyle oluşturulmuştur. Yatırımların kredilendirilmesinde ticari bankalar ve diğer kredi kurumlarının toplumsal önceliklerden ziyade kar ve risk ekseninde hareket etmeleri çoğu zaman kalkınma bankalarının oluşumunda önemli gerekçelerden birisi olmuştur (Akıncı, 1996).

1950 yılında Dünya Bankası ile T.C. Hükümeti’nin desteği ve T.C. Merkez Bankası ile bazı ticari bankalarının işbirliği ile, özel sektörün sınai yatırımlarına orta ve uzun vadeli finansman sağlamak amacıyla TSKB kurulmuştur. TSKB, dünyada ve Türkiye’de kurulmuş olan ilk özel kalkınma ve yatırım bankası sıfatını taşır (Dölcübaş, 1998).

TSKB’den sonra, 1960’lı yıllardan başlayarak Beş Yıllık Kalkınma Planlarında öngörülen ilkeler doğrultusunda, ekonominin farklı ihtiyaçlarını karşılamak üzere orta ve uzun vadeli krediler sağlayacak kalkınma ve yatırım bankaları kurulmuştur.

4.3.YATIRIM BANKALARININ TÜRK BANKACILIK SİSTEMİ İÇİNDEKİ YERİ

1990 sonu itibariyle Türkiye’de faaliyet gösteren kalkınma ve yatırım bankaları, kuruluş yeri, Kuruluş yılı ve şube sayısı itibariyle aşağıda gösterilmiştir.

Tablo 1. Türkiye’de Mevcut Kalkınma ve Yatırım Bankaları

A-kalkınma bankaları	Kuruluş yeri	Kuruluş yılı	Şube sayısı
İller bankası	Ankara	1933	1
T. Sınai ve kalkınma bankası	İstanbul	1950	4
Sınai yatırım ve kalkınma bankası	İstanbul	1963	1
Türkiye kalkınma bankası	Ankara	1976	5
T. İhracat kredi bankası	Ankara	1987	1
B-yatırım bankaları			
Türk merchant bank	İstanbul	1984	1
Yatırım bank	İstanbul	1988	1
Birleşik yatırım bank	İstanbul	1989	1
Tekfen yatırım ve finansman bank	İstanbul	1989	1
Avrupa Türk yatırım bankası	İstanbul	1990	1

KAYNAK: (Akıncı, 1996, s. 54)

Kalkınma bankaları arasında yer alan; Türkiye Kalkınma Bankası, iller bankası ve Türkiye İhracat Kredi Bankası kamu sermayeli kuruluşlar olup merkezleri Ankara’da bulunmaktadır. Özel sermayeli olan Türkiye Sınai Kalkınma Bankası’nın hakim hissedarı yine ülkemizde kurulu olan ticaret bankalarıdır. Yatırım bankalarının hakim karakteri ise, yabancı bana (ve hissedar) ile Türk ortakların ortak girişim (joint-venture) şeklinde yada büyük hissedarı yabancı bankalar olan şube (subsidiary) şeklinde kurdukları bankalar olmalarıdır. Bu durum ülkemizde, yatırım bankacılığının gelişme aşamasında yabancı bir banka veya finansör grubunun desteğine ihtiyaç duyulduğuna işaret etmektedir.

Kalkınma ve yatırım bankalarının aktif büyüklüğü itibariyle sistem içindeki ağırlıkları ve sistemden aldıkları kar payları aşağıdaki şekilde gerçekleşmiştir.

Tablo 2. Türkiye’de Faaliyet gösteren Bankaların Toplam Aktif Gelişimi

(Milyon TL)				Sektör İçindeki Payı (%)		Aralık 2011 - Aralık 2012 Değişim	
	Aralık 2010	Aralık 2011	Aralık 2012	Aralık 2011	Aralık 2012	Tutar	(%)
Kamu Bankaları	298.593	341.550	376.582	28,0	27,5	35.032	10,3
Özel Bankalar	497.088	619.190	691.725	50,8	50,5	72.535	11,7
Yabancı Bankalar	135.840	158.291	178.418	13,0	13,0	20.127	12,7
Katılım Bankaları	43.339	56.148	70.293	4,6	5,1	14.145	25,2
Kalkınma ve Yatırım B.	30.958	41.636	52.760	3,4	3,8	11.124	26,7
TMSF Bankaları	849	880	864	0,1	0,1	-16	-1,8
SEKTÖR TOPLAMI	1.006.667	1.217.695	1.370.642	100,0	100,0	152.947	12,6

KAYNAK: BDDK, 2012

Yatırım bankalarının aktif büyüklüğü itibariyle sistem içindeki payı, henüz çok cüzi düzeyde bulunmakla beraber artarken kalkınma bankalarını payı azalmaktadır. Öte yandan yatırım bankalarının sistemin karı içindeki paylarının aktiflerine göre daha hızlı bir artış gösterdiği dikkati çekmektedir.

Sistem içindeki payından da anlaşılacağı üzere Türkiye’de henüz emekleme aşamasında olan yatırım bankacılığının, bu alandaki mevcut iş potansiyelinin fiili talebe dönüştürülmesinde ve evrensel bankacılığa yönelen ticaret bankaları ile yoğunlaşan rekabette etkin olma ölçüsünde gelişme göstermesi beklenmektedir.

Tablo 3. Türkiye’de Faaliyet Gösteren Bankaların Kredi Gelişimleri

	Aralık 2011			Aralık 2012			DEĞİŞİM Aralık 2011 - Aralık 2012					
							Tutar			(%)		
	TP (Mio TL)	YP (Mio USD)	TOPLAM (Mio TL)	TP (Mio TL)	YP (Mio USD)	TOPLAM (Mio TL)	TP (Mio TL)	YP (Mio USD)	TOPLAM (Mio TL)	TP	YP	TOPLAM
Kamu Bankaları	138.980	22.364	181.222	159.436	23.297	200.849	20.457	933	19.626	14,7	4,2	10,8
Özel Bankalar	225.103	66.013	349.796	279.142	70.775	404.952	54.039	4.761	55.156	24,0	7,2	15,8
Yabancı Bankalar	73.663	8.839	90.360	91.618	10.625	110.506	17.955	1.786	20.145	24,4	20,2	22,3
Katılım Bankaları	34.637	2.065	38.538	43.431	2.549	47.961	8.794	483	9.423	25,4	23,4	24,5
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	12.445	5.575	22.976	14.723	8.869	30.488	2.278	3.293	7.512	18,3	59,1	32,7
TMSF Bankaları	1	0	1	1	0	1	0	0	0	9,0	0,0	9,0
BANKACILIK SEKTÖRÜ	484.829	104.857	682.893	588.352	116.114	794.756	103.523	11.257	111.863	21,4	10,7	16,4

KAYNAK: BDDK 2012 yılı raporu

2011 yılında bankacılık sektörü ortalamasına yakın bir kredi artışı sergileyen kalkınma ve yatırım bankaları, 2012 yılındaki artış sektörün oldukça üstünde gerçekleşmiştir. 2011 yılsonu ile karşılaştırıldığında özel bankaların kredileri sektör ortalamasına paralel bir artış gösterirken en yüksek oranlı kredi artışı %32,7 ile kalkınma ve yatırım bankalarında görülmüştür. Anılan dönemde yabancı bankalar ve katılım bankalarının kredileri sektör ortalamasının üzerinde artmıştır.

4.4.TÜRKİYE’DE YATIRIM BANKACILIĞININ MEVCUT HUKUKİ VE GENEL SORUNLARI

Kalkınma ve yatırım bankalar mevzuatımıza ilk kez 23.6.1959 tarih ve 7.129 sayılı bankalar kanununun 48/3’üncü maddesinde değinilmiştir. Daha sonra bu kanuna 1962 yılında çıkarılan 123 sayılı kanunla ilave edile Ek 3 ve ek 4’üncü maddelerle kalkınma ve yatırım bankalarının faaliyetleri daha ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiştir. Mevduat kabul etmeyen bu bankaların diğerleriyle aynı maddelere tabi olmaları halinde fonksiyonlarını yerine getiremeyeceklerinden böyle bir düzenlemeye gidilmesine ihtiyaç duyulmuştur.

1985 yılında kabul edilen 3182 sayılı Bankacılık kanunu, yukarıda değinilen kanun ve eklerdeki prensipleri aynen korunmuştur. Ayrıca, 13’üncü madde ile, yatırım ve kalkınma bankalarının işleyiş esasları dahilinde bono, tahvil ve diğer menkul kıymetlerin ihracı yoluyla sermaye piyasasından kaynak sağlamalarının mevduat sayılmayacağı öngörülmüş, 95’inci maddeye yapılan ilave ile de bu bankaların diğer finans sağlayıcı bankalarında fon sağlaması ve kredi verdikleri firmalardan nakit kabul etmelerine imkan getirilmiştir (Kalafat, 1991, s. 18).

Anılan bankalar, sermaye piyasası mevzuatı hükümleri çerçevesinde banka bonusu ve banka garantili bonoların halka satışını da yapabilmektedir. Tüm bu düzenlemeler, kalkınma bankalarının TL. İhtiyaçlarının cevaplandırılmasına yöneliktir (Kalafat, 1991).

Özetle, bugünkü mevzuata göre ticaret bankaları ile kalkınma ve yatırım bankaları arasında tek fark mevduat kabul etmemeleri, buna karşılık ticaret bankalarının yapılmasına izin verilmeyen finansal kiralama işlemi yapabilmektedirler (Kalafat, 1991).

Ancak, 3182 sayılı kanunun kalkınma ve yatırım bankalarına bono, tahvil ve benzeri menkul kıymetlerin ihracı yoluyla piyasadan fon sağlama imkanı getirmesi, aslında geleneksel ayırımda kullanılan mevduat kabul etme kriterini de büyük ölçüde dolaylı olarak ortadan kaldırmaktadır (Kalafat, 1991).

Bankalar kanunu maddelerinin üçte ikisi mevduatı ve tasarruf sahibini korumaya yönelik maddelerdir. Dolayısıyla, mevduat toplamayan yatırım bankalarının genel bankacılık prensipleri içinde daha esnek bir mevzuata tabi olmaları öngörülmüş ve kendi sermayelerini ve itibarlarını riske ederek daha yaratıcı ve dinamik bir faaliyet içinde olmaları teşvik edilmiştir.

Türk sermaye piyasası kanunu bankalara aracı kurum faaliyeti gösterme imkanı verirken ticaret ve yatırım bankacılığı gibi bir ayırım yapmamıştır. Ticaret bankalarının gerek yaygın şube şebekelerine sahip bulunmaları gerek itibar müesseseleri olmaları dolayısıyla, sermaye piyasasının gelişmesi açısından aracılık faaliyetinde bulunmaları teşvik edilmiştir. Ayrıca, ticaret bankalarının menkul kıymetler yatırım ortaklığı ve yatırım fonları kurma veya iştirak etme suretiyle portföy işlemeciliği yapmaları da söz konusudur. Bu hukuksal çerçevede yatırım bankaları, gelişmekte olan sermaye piyasasındaki iş potansiyelini de değerlendirmede ticaret bankaları ile rekabet etme durumundadır (Kalafat, 1991).

Öte yandan yatırım bankacılığı, kamuoyunun ötesinde, iş ve sanayi çevrelerince de yeterince bilinmemektedir. Bu bakımdan, özellikle danışmanlık konusunda gelişen iş potansiyeli henüz yeterince fiili talebe dönüşmüş değildir (Kalafat, 1991).

Bu şartlarda sadece yatırım bankacılığı alanında faaliyet gösterecek bir pazar bulamayan yatırım bankalarının ticaretin finansmanı gibi ticari bankacılık hizmetlerine de yöneldikleri gözlenmektedir. Ancak, yatırım bankalarının ticari bankalarca yapılan hemen her türlü işlemleri yapmaları, hukuksal açıdan aynı koşullara tabi olmaları gerektiği, aksi halde haksız rekabete yol açabileceği yolunda eleştirilere neden olmaktadır. Hazırlanmış bulunan bankalar kanunu tasarısında da, kalkınma ve yatırım bankalarının öz kaynak tutarının diğer bankalar için belirlenen miktarın üçte ikisinden az olamayacağı öngörülmüştür (Kalafat, 1991).

Bilindiği üzere bankalar kanununu büyük bir bölümü mevduatı korumayı amaçlayan maddelerden oluşmaktadır. Bu bakımdan, mevduat kabul etmeyen yatırım bankalarının mevduatı korumayı amaçlayan kanun hükümlerine tabi tutulmasının bir çelişki olacağı, ayrıca söz konusu bankaların yaratıcılık ve fonksiyonlarının kısıtlanacağı öne sürülmektedir (Kalafat, 1991).

Bir yatırım bankası, parasını belli bir sisteme emanet edenlerin değil, tasarruflarını yönlendirmeye çalışanların kaynaklarını yönetmektedir. Dolayısıyla yapılan işlemler, daha karmaşık olup klasik bankacılık faaliyetlerini de kapsamaktadır. Bu bakımdan, bir yatırım bankasının bu tip işlemlerden uzak durmasının, asıl yapması gereken fonksiyonları da yerine getirmesini engelleyeceğine, piyasaya girmesini, hizmete ihtiyacı olan kesime yaklaşmasını zorlaştıracığına dikkat çekilmektedir.

Yatırım bankacılığı, Türkiye’de henüz çok yeni bir sektördür. Yatırım bankalarının en önemli faaliyet alanları; Borsaya girmemiş şirketleri bulmak, onları fonlamak ve borsaya sokmak, firmalara ortak bulmak, kredisini Sendikasyonu’nu yapmak, gerektiğinde hisselerini satmayı taahhüt etmek, şirket birleşmeleri ve el değiştirmelerinde aracı olmak, bunları yaparken de mali danışmanlık hizmeti vermektir. Ancak bu tip ilişkilere girebilmek için firmaları tanımak gerekmektedir. Firmaları tanımak da, firmaların bir takım kredi taleplerini, firmaları incelemek suretiyle karşılayarak ve birlikte çalışarak meydana gelebilir. Bütün bunlar, yatırım

bankacılığının klasik bankacılık sistemini aşan bir sistem olduğunu ortaya koyan unsurlar olarak gösterilmektedir (Kalafat,1991, s. 19).

Yatırım bankacılığında yetişmiş eleman sorunu vardır. Uzmanlaşmış kadroların artması lazımdır. Sağlıklı bir hizmet verebilmek ancak böyle bir kadroyla mümkün olacaktır. Ayrıca yurt dışı ilişkiler de yatırım bankacılığının amacı dünyada var olan sistemleri ülkemizde uygulanabilir hale getirerek, Türkiye ekonomisine, mikro ve makro düzeyde faydalı olacak yeni model ve hizmetler sunmak olmalıdır (Kalafat, 1991).

4.5.YATIRIM BANKACILIĞI ALANINDA BEKLENEN GELİŞMELER

Dünya finans sisteminde ve fon akımındaki gelişmeler klasik ticari bankacılık faaliyetlerinden ziyade yatırım bankacılığı hizmetleri lehine olmaktadır. Sendikasyon kredilerine oranla Euro-finance bonoları işlemlerin daha cazip hale gelmeye başlaması, uluslararası sermaye akımının artması gibi nedenlerle yatırım bankacılığı hizmetleri gerek çeşit gerek potansiyel olarak daha hızlı gelişme eğilimi gösterirken bazı ticari banka hizmetlerinin de yerini almaktadır (Cingi, 1984).

Dünya finans sistemindeki bu genel eğilim karşısında ticaret bankaları yatırım bankacılığı fonksiyonlarını da bünyesine alarak müşterilerine her türlü hizmeti sunan “evrensel bankacılık” yönünde bir değişim sürecine girmektedir. İlk olarak Belçika ve Fransa’da ortaya çıkmasına rağmen Almanya ve İsviçre’de daha başarılı olan evrensel bankacılık, son yıllarda mali piyasalarda görülen en önemli eğilimlerden birisini teşkil etmektedir. Evrensel bankacılık, gerek bankanın çeşitli faaliyet alanlarında hizmet vermek için oluşturduğu birimler arasında menfaat çatışmasının doğabileceği, gerek mali kurumların tüm finansal hizmetleri sunmalarına izin verilmesinin politik ve ekonomik olarak arzu edilmeyecek bir güç toplanmasına neden olabileceği gibi olumsuz görüşlere rağmen, giderek yaygınlık kazanmaktadır. Çok sayıda bankanın iflası ile sonuçlanan 1929 dünya ekonomik buhranından sonra, ABD, Kanada ve bazı Avrupa ülkelerinde ticaret ve yatırım bankacılığı yasal olarak

birbirinden ayrılmasına rağmen son yıllarda bu ülkelerde de evrensel bankacılığa bir eğilim olduğu gözlenmektedir (Kalafat, 1991, s. 20).

Giderek globalleşen dünya finans sisteminde, gelecekte yatırım bankacılığı gibi uzman bankacılığın mı daha başarılı ve hakim olacağı sorusu bugün ekonomik çevrelerde sık sık tartışma konusu olmaktadır. Bu konuda bir yargıya varmak için her iki bankacılık türünün avantaj ve dezavantajları üzerinde durulması gerekmektedir (Kalafat, 1991).

Ticaret ve yatırım bankacılığı hizmetlerini bünyelerinde toplayan evrensel bankalar perakende müşterilerine mevduat kabulü hizmetleri yanında menkul kıymet hizmetlerini de sunarak şubelerindeki atıl kapasiteyi değerlendirmekte, böylece maliyet avantajı kazanmaktadırlar. Ayrıca, evrensel bankalar, pazarlama ve müşteri ilişkilerini geliştirme ve bu ilişkileri sürdürme maliyeti de daha geniş bir hizmet alanına yayarak düşürülebilirler (Kalafat, 1991).

Evrensel bankalar, farklı alanlarda çok çeşitli ürünler sunabildikleri için, ekonomik konjonktürün etkisiyle talep değişimlerine göre değişik faaliyetlere kayarak personelden ve diğer kaynaklardan daha fazla fayda sağlayabilme imkanına sahiptir. Böylece, farklı faaliyet alanlarındaki konjonktürel dalgalanmaları bertaraf etme esnekliğine de sahip olan evrensel bankalar, sağladıkları maliyet avantajını sundukları hizmetlere yansıtarak, uzman bankalar karşısında fiyat rekabetinde de üstünlüğü sahip olabilirler. Uzman bankalar göre daha geniş bir hizmet yelpazesine sahip olan evrensel bankalar, maliyet avantajları yanında, kar marjlarını rekabetin az olduğu ürünlerde yüksek tutarak da rekabetin yoğun olduğu ürünleri düşük fiyatlarla sunabilir. Ve bu yönde de rekabet üstünlüğü sağlayabilirler (Kalafat, 1991).

Evrensel bankalar bir müşteri tarafından talep edilebilecek her türlü hizmeti verebildiklerinden, çok yönlü hizmet ağları ile müşterileri kendilerine bağlamak yoluyla sadece uzman bankalar karşısında değil, finans kurumları gibi uzmanlaşmış kurumlar karşısında da kesin rekabet avantajına sahip olmaktadır (Kalafat, 1991).

Bu avantajlarına karşılık, evrensel bankaların bazı dezavantajları ve yapısal sorunları da bulunmaktadır. Her şeyden önce, üst yönetim tarafından karara bağlanması gereken ve birbirleriyle çatışan konuların daha fazla olması ve faaliyet yelpazesinin genişliği kaynakların en doğru şekilde tahsisini, kontrolünü ve koordinasyonu güçleştirdiği için evrensel bir bankanın yönetimi uzman bir bankanın yönetiminden daha zordur. Gerçekten, evrensel bankaların faaliyette bulundukları farklı alanlarla ilgili birimler arasında çıkar çatışmaları söz konusu olabilir. Örneğin, kredi birimi, kredi işlemlerini olumsuz etkileyeceği endişesiyle kredi müşterilerinin yeni finansman araçları yoluyla para temin etmelerinde isteksiz olabilir; ya da mevcut birimi, mevduat kaybetme riski nedeniyle gerek kurumsal, gerek perakende yatırımcılara menkul kıymet satılmasını engellemek isteyebilir. Bu sorun, her tür müşteriye her tür ürünü satabilme avantajını kaybettirebilir, üstelik diğer bankalara bu ürünleri satma fırsatı tanıyarak mevcut müşterilerini kaybetmesine yol açabilir.

Bir diğer önemli sorun, evrensel bankaların hizmetlerinin kalitesiyle ilgilidir. Bu bankaların personelini çok çeşitli ürünlerle ilgili olma zorunda olduklarından, bu ürünlerin kalitesi ilgili uzman bankaların sundukları ürünlerden daha düşük olabilmektedir. Bu konuda, öncelikle müşterilerin ihtiyaçlarını teşhis ederek bu ihtiyaçlara uygun ürünlerin ortaya çıkarılmasını sağlayacak, farklı ve çok sayıda hizmet türünde yeterli eğitime sahip personelin istihdam edilmesi şartı doğmaktadır.

Diğer bir konu, ticaret ve yatırım bankalarının faaliyetleri değişik kaynakları gerektirdiğinden, evrensel bankaların çeşitli faaliyet alanlarında ihtiyaç duyulan farklı kaynakların temin edilmesinde ortaya çıkan zorluklardır. Ticaret bankacılığı büyük iş merkezlerinde çok sayıda şubeden oluşan yaygın hizmet ağına ihtiyaç duyarken yatırım bankacılığında hizmetlerin birkaç finansal merkezde yoğunlaşması gerekmektedir. Ticari bankacılık, fon yönetimi ve ticaretin finansmanı gibi konular için nakit yönetimi ve bilgisayar destek sistemlerine ihtiyaç duyarken yatırım bankacılığı menkul kıymet alım-satımı ve iletişim için gerekli sistemlere ihtiyaç duymaktadır. Ticaret bankası personelinin ise menkul kıymet yaratılması, alım-satımı, araştırmacılık gibi konularda uzmanlaşması gerekmektedir.

Evrensel banka kurulması ile ilgili olarak da önemli sorunlar bulunmaktadır. Almanya ve İsviçre'deki gerçek evrensel bankalar tedrici olarak bu yapıya kavuşmuşlarsa da, çoğu ticari banka menkul kıymet ticareti yapan şirketleri iktisap ederek birdenbire evrensel banka haline dönüşmüşlerdir. Bu grup bankaların karşılaştıkları en önemli sorun, ticaret ve yatırım bankacılığı yapan yan kuruluşlara sahip şirketlerin entegrasyonudur. Bu süreç içerisinde örgütsel yapının yeniden kurulması, bilgisayar sistemlerinin ortak hale getirilmesi ve farklı kültürlerde olan personel yapısının birleştirilmesi gibi sorunlarla karşı karşıya gelinmektedir. Ancak, bu sorunlar şirket iktisap ederek ortaya çıkar ve büyüyen yatırım bankaları için de geçerlidir.

Bir evrensel bankanın kurulmasında en önemli sorun, ticaret ve yatırım bankacılığı işlemlerinin koordinasyonudur. İlk olarak, bazı yatırım bankacılığı ürünlerinin geleneksel ticaret bankacılığı ürünlerinin yerini almaya başlaması bir çatışma sebebi olmaktadır. Buna en iyi örnek, Euro-finance bonoları piyasasının ortaya çıkmasıdır. Bu piyasa, geleneksel sendikasyon kredilerinin önemli bir bölümünün yerini alarak, mevduat kabulü ve kredi temini gibi ticari bankacılık faaliyetlerinin hakim olduğu bir ortama dönüşmesine yol açmıştır. (Cingi, 1984)

Diğer bir sorunda ticaret ve yatırım bankalarının çeşitli ürünlerinin ortak olması nedeniyle, bu ürünlerin hangi bölümde entegre edileceği konusudur. Bu ürünlerin bir bölümden diğer bölüme transferi gelirlerde değişikliğe neden olacağından, objektif analizlere dayandırılması gereken bu kararın bankada politik nüfuza sahip olanlar tarafından etkilenmesi kaçınılmaz olmaktadır. (Demirel, 1990)

Bunların yanı sıra, ticaret ve yatırım bankacılığı arasında kültür ve ihtiyaç duyulan bilgi ve tecrübe açısından da farklılıklar bulunmaktadır. Ticari bankalar daha fazla risk karşısında, kredi pazarlamasında daha az hırslı, daha az yaratıcı ve sabit gelirle çalışma eğilimli olmalarına karşılık yatırım bankacılarının hesaplı risk yüklenmeleri, pazarlamada hırslı ve daha yaratıcı olmaları gerekmekte, kazançları ise performansları ile bağlantılı bulunmaktadır. Faaliyetlerin tamamen birbirinden ayrılması, bu sorunun ortadan kaldırmasına karşılık evrensel bankacılığın gerçek

faidalarından yararlanılamaması sonucunu getireceğinden, bu faaliyetlerin çıkar çatışmasına yol açmayacak şekilde birleştirilmesi gerekmektedir. Bu, özellikle evrensel bankaların şube ağıları yoluyla hem ticaret hem de yatırım bankacılığı ürünleri sunmaları halinde önem kazanmaktadır (Cingi, 1984).

Tüm bu sorunlara rağmen, evrensel bankacılığa karşı tüm dünyada açık bir eğilim görülmektedir. Bunun belli başlı nedenleri ise; sendikasyon kredilerine olan talebin azalması ve Euro-para işlemlerinde karların cazip hale gelmesi ile ticari bankacılık faaliyetleri azalırken, uluslararası sermaye hareketlerinin artması sayesinde yatırım bankacılığı faaliyetlerinin fazlaşması; birçok yatırım bankacılığı ürününün ticari bankacılık ürünlerinin yerini alması sonucu ticari bankacılık ürünlerinin yerini alması sonucu ticari bankaların varlıklarını sürdürebilmeleri için daha çok çeşitlendirme yapmaları gereği; çeşitlendirmenin maliyetinin yüksek oluşu ve ticaret bankaları bunun için daha fazla sermaye ayırma eğiliminde olmalarıdır (Demirel, 1990).

Ticaret bankalarının evrensel banka haline gelmesinde tek engel, ülkelerin kendi mevzuatlarındaki sınırlamalarıdır. Geleneksel olarak tutucu bir ülke olana İngiltere’de bu konuda önemli değişiklikler gözlenmektedir. Mevzuatın, bankaların menkul kıymet faaliyetlerinde bulunan şirketin iktisabına imkan tanımayacak şekilde değiştirilmesini takiben pek çok banka bu şirketleri satın almaya başlamışlardır. ABD’de de mevcut mevzuat evrensel bankacılığı engellemekle beraber, diğer bazı konularda evrensel bankacılığa gidiş yönünde gelişmeler izlenmektedir. Birçok ticaret bankası, özellikle Banker’Trust, finansman bonusu pazarlama konusunda acentelik yapmaktadır. Bazı bankalar ise finansman bonusu ve ipotek senetlerinin alım-satımı ve yüklenimcilik işlemlerine yönelmektedir. Japonya’da da mevzuat ABD’deki gibi ticaret ve yatırım bankacılığı faaliyetlerini kesin olarak ayırmakla birlikte, Japon bankaları 1990 sonrası gerek ülke içerisinde gerek ülke dışında evrensel bankacılık yönünde hızlı bir gelişme göstermektedir (Akıncı, 1996).

Dünya mali piyasalarının globalizasyon sürecine girmesiyle birlikte, evrensel bankalar da birbirleriyle gerçek bir rekabete başlamışlardır. Evrensel bankaların,

uzman bankalardan daha başarılı olup olmayacakları ve sonuçta Avrupa piyasalarına hakim olup olmayacakları sorusunun cevabı ise hala açıktır. Yatırım ve ticaret bankacılığı arasında çatışmaların üstesinden gelebildikleri takdirde, evrensel bankalar çeşitli özellikleri nedeniyle Avrupa sermaye piyasalarının gelişmesinde büyük rol oynayabilirler. Evrensel bankaların güçlü sermaye tabanları ve ticari bankacılık gelirleri, yatırım bankacılığından kazanılan gelirlerdeki dalgalanmaları büyük ölçüde telafi edebilirler. Örneğin dünya menkul kıymet borsalarında fiyatların sürekli yükselmesi beklenemez. Sermaye piyasalarının globalizasyonu ile ulusal pazarlardaki dalgalanmalarında eş zamanlı olması da yatırım bankacılığının risklerini arttırmaktadır. Bu tür bir ortamda bankaların ayakta kalmaları sadece etkinlik ve rekabet gücüne bağlı olmayıp, çok düşük karlara ve hatta zararlara rağmen pazardaki yerlerini korumadaki başarılarına bağlıdır. Bu bakımdan evrensel bankalar, küçük ölçekli bankalardan daha avantajlı olmaktadır. Ayrıca büyüme sadece mevcut müşteriler ile ilgili iş hacminin artmasıyla değil, piyasaya yeni müşteri kazandırmakla sağlanacağından; çoğu evrensel banka, kendi bünyesinde çıkar çatışmalarına yol açsa da, çok çeşitli hizmetleri sayesinde yeni müşteriler kazanabilmektedir (Akıncı, 1991).

Yatırım ve ticaret bankacılığı arasındaki çatışmaların üstesinden gelmedikleri takdirde ise, evrensel bankaların sermaye piyasasının gelişmesine de engel olabileceği öne sürülmektedir. Almanya’da evrensel bankaların hâkimiyetinin ülkede sermaye piyasasının gelişmesini engellediği sık sık tartışmalar konu olmaktadır. Bu soru, tüm Avrupa bankacılığı açısından da büyük önem taşımaktadır. Eğer evrensel bankalar sorunlarının üstesinden gelip uzman bankalardan daha başarılı olurlarsa, birçok evrensel Avrupa bankası ABD, Japonya ve diğer piyasalarda rekabet gücü kazanacaktır. Uzman bankalar daha başarılı oldukları takdirde ise Avrupa evrensel bankaları gerek Avrupa’nın, gerek diğer ülkelerin uzman bankalarına büyük bir Pazar payını bırakmak zorunda kalacaklardır (Akıncı, 1996).

Türkiye’de son yıllarda uzman bankacılık alanında önemli gelişmeler olmakla birlikte ticaret bankalarının da ürün yelpazesini geliştirerek evrensel bankacılık yönünde belirli bir aşama kaydettiği gözlenmektedir. Özellikle yatırım bankacılığı

alanında gelişen iş potansiyelini fiili talebe dönüştürmeye ve değerlendirmede bu iki bankacılık türünün etkin olma dereceleri ölçüsünde gelişme göstermesi beklenebilir. Dünyada genel eğilim dikkate alındığında, Türkiye’de de evrensel bankacılığın görece ağırlığını koruması, ancak yatırım bankacılığı gibi uzman bankacılığın da, bu alanda artan iş potansiyeli ortamında gelişmesini sürdürmesi muhtemel görülmektedir (Çorakçı, 1988).

SONUÇ

Dünyada artık bankalar tüm işlevleri bünyelerinde toplayarak müşterilerine hizmet vermektedir. Yatırım bankacılığı gibi artık bir dalda uzman bankacılık uygulamaları yavaş yavaş sona ermeye başlamıştır. Bundan dolayı ortaya çıkan ve ticaret ve yatırım bankacılığı hizmetlerini bünyelerinde toplayan evrensel bankalar perakende müşterilerine mevduat kabulü hizmetleri yanında menkul kıymet hizmetlerini de sunarak şubelerindeki atıl kapasiteyi değerlendirmekte, böylece maliyet avantajı kazanmaktadırlar. Ayrıca, evrensel bankalar, pazarlama ve müşteri ilişkilerini geliştirme ve bu ilişkileri sürdürme maliyetini de daha geniş bir hizmet alanında faaliyet göstererek düşürülebilirler.

Dünya mali piyasalarının globalizasyon sürecine girmesiyle birlikte, evrensel bankalar da birbirleriyle gerçek bir rekabete başlamışlardır. Evrensel bankaların, uzman bankalardan daha başarılı olup olmayacakları ve sonuçta Avrupa piyasalarına hakim olup olamayacakları sorusunun cevabı ise hala belirsizliğini sürdürmektedir. Yatırım ve ticaret bankacılığı kendi aralarındaki çatışmaların üstesinden gelebildikleri takdirde, bu iki sektörü de kapsayan evrensel bankalar çeşitli özellikleri nedeniyle Türkiye sermaye piyasalarının gelişmesine büyük katkıları olabilir. Evrensel bankaların güçlü sermaye tabanları ve ticari bankacılık gelirleri, yatırım bankacılığının gelirlerdeki dalgalanmaları büyük ölçüde giderebilirler. Örneğin dünya menkul kıymet borsalarında fiyatların sürekli yükselmesi beklenemez. Sermaye piyasalarının globalizasyonu ile ulusal pazarlardaki dalgalanmaların eş zamanlı olması da yatırım bankacılığının risklerini arttırmaktadır. Bu tür bir ortamda bankaların ayakta kalmaları sadece etkinlik ve rekabet gücüne bağlı olmayıp, çok düşük karlara ve hatta zararlara rağmen pazardaki yerlerini korumadaki başarılarına bağlıdır. Bu bakımdan evrensel bankalar, küçük ölçekli bankalardan daha avantajlı olmaktadır. Ayrıca büyüme sadece mevcut müşteriler ile ilgili iş hacminin artmasıyla değil, piyasaya yeni müşteri kazandırmakla sağlanacağından; çoğu evrensel banka, kendi bünyesinde çıkar çatışmalarına yol açsa da, çok çeşitli hizmetleri sayesinde yeni müşteriler kazanabilmektedir. Günümüzde artık yatırım

bankaları gelişmiş ülkelerde yerini evrensel bankalara devrederken, az gelişmiş ülkelerde ise KOBİ'lerin gelişmesine paralel olarak yeni yeni önem kazanmaktadır.

Yatırım bankacılığı, Türkiye'de henüz çok yeni bir sektördür. Yatırım bankalarının en önemli faaliyet alanları; borsaya girmemiş şirketleri bulmak, onları fonlamak ve borsaya sokmak, firmalara ortak bulmak, kredisini Sendikasyonu'nu yapmak, gerektiğinde hisselerini satmayı taahhüt etmek, şirket birleşmeleri ve el değiştirmelerinde aracı olmak, bunları yaparken de mali danışmanlık hizmeti vermektir. Bütün bunlar, yatırım bankacılığının klasik bankacılık sistemini aşan bir sistem olduğunu ortaya koyan unsurlar olarak gösterilmektedir. Ancak ülkemizde sermaye piyasalarının eni gelişmeye başlaması nedeniyle yatırım bankaları işlevlerini etkin ve tam bir şekilde yerine getirememektedir. Bununla birlikte yetişmiş eleman sıkıntısı olduğundan dolayı uzmanlaşmış kadroların artmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Sağlıklı bir hizmet verebilmek ancak böyle bir kadroyla mümkün olacaktır. Ayrıca yurt dışı ilişkilerde yatırım bankacılığının amacı dünyada var olan sistemleri ülkemizde uygulanabilir hale getirerek, Türkiye ekonomisine, mikro ve makro düzeyde faydalı olacak yeni model ve hizmetler sunmak olmalıdır.

KAYNAKLAR

KALAFAT, ELİF. Yatırım Bankacılığı. Ankara, Türkiye İş Bankası A.Ş. Yayınları, 1991.

DEMİREL, AHMET. Türkiye’de kalkınma ve yatırım bankacılığı. Ankara, Türkiye sınai kalkınma bankası A.Ş. yayınları, 1990.

İktisadi Araştırmalar Vakfı Semineri, Seminer Konuşmaları, İstanbul destek reasürans salonu: 16 mart 1990.

AKINCI, D. AHMET, kalkınma ve yatırım bankacılığının doğuşu gelişimi ve uluslararası boyutta günümüzde yaşanan dönüşümler. Ankara: Araştırma ve Planlama Müdürlüğü Yayınları, 1996.

CİNGİ, SELÇUK, Avrupa yatırım bankası ve Türkiye ile ilişkileri. Ankara, Ankara Ticaret Odası Yayınları, 1984

ÇORAKÇI, M. KEMALETTİN, kalkınma bankacılığı ve Türkiye’deki uygulama. Eskişehir, Anadolu üniversitesi yayınları no:374,1988

AKGÜÇ, ÖZTİN, orta ve uzun vadeli krediler ve finansman kurumları. Ankara: teb yayın no.47, 1971

ALPARSLAN VAROL, Yatırım Bankacılığı, Bankacılar, 14 Temmuz 1994,

AVNİ ZARAKOLU, Bankacılar için Para ve Kredi Bilgisi, 10. Baskı, Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma enstitüsü Yayını, No: 280, 1993,

ERDOĞAN ALKİN, iktisat, İstanbul: Filiz Kitapevi, 1992,

FREDERİC S. MİSHKİN, The Economics of Money and Financial Markets, 3. Edition, NY: Harper Collins Publisher, 1992,

GLYN DAVİES, A History of Money From Ancient times to the Present Day, Cardiff: University of Waless Pres, 2002,

HALİL SEYİDOĞLU, İktisat Bilimin Temelleri, İstanbul: Güzem Can Yayınları, No:21, 2006,

MARK GRİNBŁATT, SHERDİAN TİTMAN, Financial Markets and Corporate Strategy, Second Edition, NY: McGraw Higer Education, 2002,

MÜKERREM HİÇ, Para Teorisi ve Politikası, İstanbul: Menteş Kitabevi, 1992

ÖZTİN AKGÜÇ, Yüz Soruda Türkiye’de Bankacılık, Ankara: Gerçek Yayımevi, 1987,

PAUL TRESCOTT, Money, Banking and Economic Welfare, NY:McGraw Hill, 1965,

ROSE PETER, MİLTON MARQUİS, Money and Capital Markets, The Financial System in an Increasingly Global Economy, 10.Edition, Rwin/mcgraw-hill, 2005,

ROY C. SMİTH, Ingo Walter, Global Banking, Second Edition, Oxford: Oxford University Press, 2003

RUDİGER DORNBUSCH VE STANLEY FİSCHER, Makroekonomi, İstanbul: McGraw-Hill-Akademi, 1998,

SEAN MARTİN, The Knights Templar, Vermont: Pocket Essential, 2004,

SELİM TARLAN, Tarihte Bankacılık, Maliye ve Gümrük Bakanlığı Araştırma Planlama ve Koordinasyon Kurulu Yayın No: 1986/283, Başbakanlık Basımevi, Ankara,

SHELAGH HEFFERNAN, Modern Banking, West sussex: John Wiley and sons Ltd, 2005,

SURURİ KOCAİMAMOĞLU, Bankacılık Ansiklopedisi, 3. Baskı, Ankara: Türkiye iş Bankası Kültür Yayınları, 1983,

SÜLEYMAN BARDA, ara Kredi Dersleri, Para Ekonomisi-Kredi ve Bankacılık, İstanbul: İstanbul İktisadi ve Ticari İlimler Yüksek Okulu Yayınları, 1967.

TAMER AKSOY, Çağdas Bankacılıktaki Son Eğilimler ve Türkiye’de Uluslarüstü Bankacılık (Sistematik ve Analitik Bir Yaklaşım), Sermaye Piyasası Kurulu Yayın No: 109, Ankara: Tisamet Basım Sanayi, 1998,

TEZER ÖÇAL, Ö.F. ÇOLAK, Ş. TOGAY, K. ESER, Para Banka- Teori ve Politika, Ankara: Gazi Kitabevi, 1997

UFUK BASOĞLU, ALİ CEYLAN, İLKER PARASIZ, Finans: Teori Kurum Uygulama, Bursa: Ekin Kitabevi, 2001,

ÖZET

Bu çalışmada bankacılık sisteminde yer alan Yatırım Bankacılığı ve Türkiye'deki gelişimi değerlendirilmektedir. Ülkelerin ekonomik gelişmelerinde yatırımlar önemli bir yer tutmaktadır. Yatırımcıların ihtiyaç duydukları sermaye birikimlerine erişimlerinde en önemli aracı kuruluşların başında bankalar yer almaktadır. Diğer bir ifade ile bankalar, yatırımcılara ihtiyaç duydukları uzun vadeli ve düşük maliyetli fon gereksinimlerini sağlamada en önde gelmektedir. Bankacılık sektöründe de düşük maliyetli, uzun vadeli fonları sunacak Yatırım Bankalarının Ülkemizde henüz yeni yeni tanınıyor olması ve gerekli desteğin kamu kurumlarınca sağlanmaması, bu bankalardan yatırımcıların faydalanma oranlarının düşük seviyede kaldığını göstermektedir.

Ülkenin ekonomik gelişmesinin sağlanması için henüz emekleme aşamasında olan bu bankacılık türüne gerekli önemin verilmesi gerekmektedir. Bu bankacılık türünün gelişimiyle birlikte, KOBİ statüsünde yeni kurulan işletmeler ile büyümek isteyip ancak ucuz finansal destek temin edemeyen firmalarından büyümesi sağlanabilecektir. Mikro anlamda işletmelerin büyümeleri, makro anlamda da ülkenin gelişimine(istihdam, GSMH, vb.) doğrudan ve dolaylı katkılar sağlayacaktır.

Anahtar kelimeler: Bankacılık Tarihi, Yatırım Bankacılığı, Avrupa Yatırım Bankası

ABSTRACT

In this study, investment banking and its progress are dealt with. Investments in the progress of countries reserve a place. Banks play a part among intermediary firms in terms of investors' access to needed capital accumulations. In other words, banks come first in providing long-term and low-cost fund needs for investors. It has been observed that investment banks are known newly and the sufficient support is not provided by state institutions and investors take advantage of such banks at the lowest level.

In this study, it has been mentioned that this type of banking that is at the beginner level should be given enough importance. With the progress of this type of banking, the growth will be provided that new institutions that are at the SME statue and companies that would like to grow but not able to find financial support. The growth of business in terms of micro will directly contribute to the growth of the countries. (employment, GSMH...etc)

Key words: Banking History, Investment Banking, European Investment Bank

TABLO LİSTESİ

Sayfa No.

Tablo 1. Türkiye’de Mevcut Kalkınma ve Yatırım Bankaları	43
Tablo 2. Türkiye’de Faaliyet gösteren Bankaların Toplam Aktif Gelişimi	44
Tablo 3. Türkiye’de Faaliyet Gösteren Bankaların Kredi Gelişimleri	44

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa No.
Şekil 1: Avrupa Yatırım Bankası'nın idari yapısı	34
Şekil 2: Üye Ülkelerce Taahhüt Edilen Sermaye Miktarları (EUR)	36
Şekil 3: Avrupa Yatırım Bankasının Türkiye İle Olan Kredilendirme İlişkisi.....	39

